

1891

J I Ř Í P O D Ě B R A D

„Veritas Dei vincet“ — „Pravda Boží zvítězí“ znělo heslo Jiřího Poděbrada a my rádi klademe to heslo co první slova nového roku. Rok 1891 bude ve mnohém ohledu pro náš národ rozhodným, a uvidíte: „pravda Boží zvítězí“, že národ náš *vlastní silou* zmůže více než za pomoci nespolehlivých spojenců, jen když bude mít sebedůvěru, a „pravda Boží zvítězí“ a duch český, přiloží-li plnou sílu svou, zaskví se před světem při velkém činu nastávajícího roku, „jubilejní výstavě“, v září co nejjasnější. Jiří Poděbrad, jehož heslo citujeme, král český, poslední a nejslavnější z domácího rodu a vůbec jeden z nejpamátnějších mužů věku a národu svého, dokázal za doby slavného svého panování (1458—1471) nejlépe sám, čehože zmůže český národ vlastní silou.

Jak známo, bude na jubilejní výstavě, v oddílu českého umění, právě také socha Poděbradova výstavním předmětem, jenž připoutá k sobě asi zraky navštěvovatelů všech. Bude to socha jezdecká, provedená téměř v dvojnásobné životní velikosti z tepané mědi, práce to, jaká posud v podobných rozměrech — alespoň v Rakousku — nebyla ještě provedena. Modely, jak rovněž známo, pocházejí od proslulého Bohuslava Schnircha. Socha bude postavena potom v Poděbradech, rodišti Jiřího, „jednak jako povinný hold, k němuž se město cítí zavázáno, a jednak též jako vzorná pobídka pro pokolení nynější a budoucí k ryze vlasteneckému na všech stranách sobě počínání“, jak praví pomníkové komité ve svém provolání. Komité to provedlo dosud úkol svůj s velikou pílí i obětavostí a lze doufati, že scházející ještě náklad uhradí se plně sbírkou dobrovolnou.*)

Životopisu Jiříkova nemůžeme se zde dotknouti ani v konturách nejvšeobecnějších, také toho našemu čte-

*) Kdožkoli chtěl by ještě přispěti na pomník neb jeho odlitek si objednat, obrátí se jenom na řečené komité v Poděbradech.

nářstvu není ani potřebí. Uvádíme jenom, co sám úhlavní jeho protivník Eneáš Silvius o něm praví: „Muž spravedlivý a šlechetný. Vynikal mnohotvárnou zkušeností běhův jak státních, tak i válečných, zrakem v potřebách nahodilých nejbystřejším, přičinlivostí neslýchanou, podnikavostí a bedlivostí neunavitelnou.“

A dodáme ještě, co o něm řekl novější dějepisec český: „Jiří Poděbrad byl bez odporu netoliko největší panovník český, nýbrž jeden z nejvýtečnějších, jež dějepis vůbec kdy připomíná. Vzácnými dary ducha nadán, byl stejně veliký jako kníže pokoje i co vojevůdce v poli, nicméně válku nenáviděl a jen z donucení ke zbrani sáhal. Že tak skvělými vlastnostmi nedosáhl blahodárných účelů svých v té míře, jak zamýšlel, toho jsou hlavně dvě příčiny: předně král Jiří daleko předstihoval věk svůj, který důležitost záměrů jeho nechápal; za druhé bylo mu popřáno panovati příliš nakrátko a smrt zachvátila jej právě v době, když připravoval se obrát věci pro něj příznivý, v nejlepší síle mužského věku.“

FERDINAND AUGUST HOMOLKA

Jubilejní výstava naše bude obrazem duševní a hmotné práce nynějšího pokolení českého; ale bude v ní také oddíl „retrospektivní“, jenž znázorní nám alespoň v některých směrech práci generací minulých. A mohl by se ještě učinit dojemný oddílek: hřbitůvek těch, kteří pracovali pro nynějšek, ano přímo pro tu výstavu letošní, ale nedožili se jí. Mezi ty počítáme bohužel také již Ferdinanda Augusta Homolku, jenž počátkem prosince minulého roku náhle zemřel, raněn mrtvicí. Homolka byl houslař, a sice jeden z nejproslulejších. Jak známo, nazývají Italové houslaře „architekty“ a kladou je tím — alespoň dle názvu — přímo mezi výtvarné umělce. A věru

že tak mnohý jejich starý houslař zapsal se provždy do dějin umění; neboť jména jako Stradivari, Guarneri neb Amati jsou dnes po celých staletích známější než jména přemnohých, druhdy slavených skladatelů hudebních. Jejich dosud zachované výrobky platí se draho jako nejvzácnější umělecká díla.

František August Homolka vyšel ze staré české rodiny houslařské. Podáváme jména těch členů její, kteří v oboru svém vynikli. Jsou to: *Emanuel Adam Homolka*, syn hudebníka z Dolan u Kralup, narozený ve Velvarech r. 1795. Naučil se umění houslařskému u proslulého tenkrát pražského houslaře Kašpara Strnada, jehož housle mají tak znamenitou formu, že se v našich dnech prodávají za drahé peníze do Anglie jako vlaské housle proslulé školy kremonské. Tento Emanuel Adam usadil se r. 1822 ve svém rodišti a zemřel r. 1849 následkem nešťastné operace. Pracoval dle vzoru svého mistra a jeho nástroje vynikají tónem plným a ušlechtilým. — Jeho mladší bratr *Ferdinand Josef Homolka*, narozený r. 1809, pracoval ve smyslu svého bratra a učitele. Usadil se v Kutné Hoře a solidní svou prací pronikl také do ciziny; zaslal na výstavu mnichovskou r. 1854 dvoje housle, které vzbudily všeobecnou pozornost. Zemřel v Kutné Hoře r. 1863 a jeho pracovnu převzal starší bratr *Jan Štěpán Homolka*, narozený r. 1800, † r. 1883 v Praze.

Emanuel Adam Homolka měl dva syny, které naučil svému umění, a ti jsou: *Vincenc Emanuel Homolka*, jenž usadil se ve Vídni r. 1855, ale v krátké době zemřel, a konečně tedy náš *Ferdinand August Homolka*, jenž narodil se 19. ledna r. 1828 ve Velvarech. Mimo domov pracoval i u cizích mistrův: u Kratschmanna ve Znojmě, u Schmidta ve Vídni, u Barchánka v Šoproni, v Linci a j., načež se usadil v Praze r. 1848 a zařídil zde vlastní pracovnu. Mezi pražskými houslaři záhy vynikl i jako pečlivý upravovatel starých nástrojů poškozených i jako tvůrce nástrojů nových podle krásných forem osvědčených mistrů starovlaských. Zvláštní specialitou u jeho

nástrojů je závitek hlavičky, jenž se počítá k nejkrásnějším. Jeho nástroje požívají doma i v cizině chvalné pověsti tónu měkkého, zvučného a ve všech polohách vyrovnaného. Smrt zasáhla Ferdinanda Augusta Homolku při horlivé práci: v hlavních částech právě byl dohotovil kvartet: dvoje housle, violu a cello — *pro jubilejní výstavu*. Je to práce mistrná dle vzoru Stradivariova.

PROKOP DIVIŠ

Elektrotechnice připadá v jubilejní výstavě naší důležité místo: elektřinou hnaná dráha má spojovati Prahu se Stromovkou, elektřina má na výstavišti přispěti světelnými fontány k ozdobě a zábavě, a ve výstavě samé budou elektrotechnické zastoupení oddílem, v němž nebudou scházet ani vynálezy původní, platné a také již uznané. Ale některý z těch vystavovatelů měl by svoje místo ozdobiti medailonem Prokopa Diviše, proslulého předchůdce svého, znamenitého fysika, *vynálezce hromosvodu před Franklinem* atd. Byl by to poukaz, jakže v odborném studiu vynikali už předkové naši, a zároveň byl by to jakýsi úvod k Divišovu jubileu: za pět let budeme slaviti 200letou paměť jeho narození a k té době beztoho musí se učiniti přípravy některé, především arci musí býti postaráno o pořádný životopis, ze kterého bychom seznali dokonalý obraz zvláštního muže toho.

Byl to skutečně zvláštní muž! Plný zdravého humoru, chutě k životu a neúnavný v práci. Muž šťastný, jenž vše, co konal, konal výborně. Byl výtečným učitelem, vzorným knězem, šťastným badatelem, byl vynikajícím fysikem i hudebníkem. Kdybychom chtěli hledati paralelu s některým jiným učencem českým, vzali bychom anatoma Jesenského, který v oboru svém taktéž byl o celé století před svými současníky, jemuž stejně ne-

bylo rozuměno, jenž taktéž téměř jen v úkrytu musil konati hlavní práce své atd.

Prokop Diviš narodil se 1. srpna 1696 v Žamberce a zemřel 21. prosince 1765. Byl řeholníkem premonstrátem, stal se profesorem filosofie, pak bohosloví a poté obdržel faru v Prendicích u Znojma. Farní osada byla malá, i zbývalo mu hojně času k vědeckému bádání, a on po krátké době všecken svůj důmysl obrátil ku zpytování elektrického ohně, drže se vždy jen cesty zkušební. Zpráva o jeho pracích došla do Vídně a Diviš byl několikráte volán ke dvoru, aby se tam podivili jeho zkouškám. Méně však dařilo se mu ve světě učeném. Spis, jež sepsal o hromosvodu a zaslal berlínské Akademii nauk, zůstal bez odpovědi: Akademie věci nerozuměla. Diviš sestavil hromosvodný nástroj, postavil jej v Prendicích a účinky stroje byly znamenité. Poslal tedy zprávu a popis do Vídně, ale také tamější matematikové nedovedli pochopiti užitečnosti toho vynálezu. Konečně stalo se, že lid rolnický, přičítaje suchotu jistého léta Divišovu stroji, v pověřivé rozhorlenosti celý stroj strhnul a Diviš že k vyššímu rozkazu musil vše nadobro odstranit.

Diviš věnoval se teď hudbě a také této vynalezl nástroj nový, jemuž dal název „denis d'or“. Na tento nástroj, mající 130 mutací, hraje se rukama i nohama jako na varhany a slyší se zvuky skoro všech strunných i foukacích nástrojů od pianissima do fortissima.

Po smrti Divišově složen epigram, jehož smysl: „Ně třeba klonit se Jovišovi nebo Apollinu — Diviš je mocnějším bohem blesku i zvuku.“

„Do hloubky!“ začíná být bohudíky teď vždy více a více heslem českého duševního života, a proto rádi přinášíme podobiznu mladého ještě pracovníka, jehož heslem je při všem vědeckém konání jeho vskutku a patrně také „Do hloubky!“ Karel Stecker jest tedy ještě zcela mladý muž; ale dnes již v oboru svém — hudebním — uznáván co stejně výborný theoretik jak praktik, spisovatel i skladatel. Citujeme posudek skutečného, chladného znalce, pravíme-li o Steckrovi, že vyniká „důvtipem neobyčejným, sečtělostí nevšední“ jakožto učenec, „důmyslnou rozvahou a umírněností“ jakožto kritik a „uměleckým vkusem i zvláštní procvičeností“ jako virtuos varhaník. „Jest mlád,“ praví tentýž znalec, „ale snad nejvzdělanější, najisto však nejpilnější z českých učenců hudebních.“ Nyní pracuje na velkém díle Dějiny hudby, a dle toho i dle Steckrových prací posavadních vůbec můžeme se na to dílo těšit.

Karel Stecker narodil se 22. ledna 1861 v Kosmonosích. Gymnasium studoval v Mladé Boleslavi, filosofii a práva v Praze, a zde také byl v letech 1880—1882 žákem varhanické školy. Podrobil se státní zkoušce ze zpěvu, hry na varhany a theorie hudební, již vykonal s vyznamenáním, a stal se roku 1885 ředitelem kůru při chrámě klášterním u voršilek. Jmenován pak profesorem při škole varhanické a roku 1889 lektorem hudební theorie při české universitě.

Skladby Steckrovy jsou již četny, také mnohé už vydány tiskem a z těch zvláště oblíbeny Sonáta pro varhany, klavírní kvinteto, písně, motetta a Missa solemnis.

Rovněž kritických a estetických článků Steckrových vytištěno již mnoho v hudebních časopisech. Královská česká společnost nauk pak vydala polemický jeho spis Kritické příspěvky k některým sporným otázkám vědy

hudební, a spis ten vyšel také v překladu německém, a sice v lipské Vierteljahrschrift für Musik.

BENEŠ KRABICE Z VAITMILE

Dřevěná spona mezi oběma zbytky nebohého našeho mostu Kamenného je téměř již dohotovena a za několik ještě dní bude odevzdána pasantům dřívějším — najisto pak také tisícům a tisícům navštěvovatelů pražských i venkovských, kteří nezvyklého přechodu užijí z pouhopouhé zvědavosti, aby „spatřili a užili, čeho před nimi nespatriil a neužil nikdo“. Stavba spony je prý solidní, slibuje trvalost — jen ať ta trvalost není zase na podporu pověstné české lenosti: ať netrvá zase sedmdesát let, než nahradí se spona mostem úplně obnoveným, jakož trvalo mezi rokem 1432 a 1503! Na všechn způsob bude se v nastávajících dnech mluvit o Karlově mostě znovu a pilně. A nejen o mostě, nýbrž také zas o jeho královském původci, Karlu IV., jenž 9. června 1357 na staroměstském břehu položil základ k mostu, a o jeho při stavbě pomocnících, o jeho době vůbec atd. A tu nám mimoděk připadá také jeho životopisec, historik 14. století, kanovník Beneš Krabice z Vaitmile, † 27. července 1375.

Beneš Krabice z Vaitmile byl z prastaré české rodiny šlechtické, z níž až do 16. věku vyšlo více mužů obecně zasloužilých. Jak známo, měli jsme druhdy skutečně šlechtu, všemi stavy a po celé vlasti váženou. Dnes je těch šlechticů „obecně vážených“ u nás po čertech málo — ale nejsou tím věru vinny „zuřící nyní“ moderní názory společenské! Všechna čest podnes šlechtě, která jí skutečně *jest*, totiž která je obranou vlasti a duševní zdobou svého národa, — té také podnes přejeme či přáli bychom plnou měrou její naděděných statků, mnohých

její privilejí, atd.! Ale pražádná čest šlechtě, která duševního života svého národa si ani nevšímá, ba jím i pohrdá, která za „úsměv shora“ prodá vlast — a opět atd.! —

Beneš Krabice z Vaitmile řídil od r. 1355 po dvacet let stavbu kostela sv. Víta, a poprsí jeho nalezá se v témž chrámě na emporiu v řadě poprsí jiných znamenitých osob z doby Karlovy. Za něho — jak Slovník naučný podotýká — dalo se přenešení těl knížat a králů českých, pak biskupů pražských do kostela nového.

Znám je ovšem Beneš Krabice předně, co dějepisec český. K vybídnutí totiž Karla IV. uvázal se u vypravování dějin českých, počav dílo své rokem 1283, po který byli je přivedli pokračovatelé Kosmovi, a skončil rokem 1374. Čtvrtá kniha jeho latinsky psaného dějepisu obsahuje život Karla IV. a panování jeho. „Od roku 1346 má Benešova kronika skutečnou cenu historickou a může se nazvati vlastní prací jeho. Tu líčí věrně, co sám zažil a viděl, kárá nešvary času svého, i na osobách vysoce postavených.“

DR HUGO TOMAN

V oboru dějin českého umění, najmě výtvarného, máme jen málo badatelů, kteří pokračují cestou přesně vědeckou a přinášejí studiu svému i značné oběti hmotné; jedno z předních míst mezi nimi náleží Dru Hugonu Tomanovi. Vůbec zajímavý to muž. Drží se sice v ústraní veřejného života českého, ale činnost jeho tichá může se vykáhati už výsledky pro nás trvale cennými a je novým dokladem, jak mnoho nynější kulturní stav našeho národa vyžadoval již duševní práce a jakouže vůbec sílu máme my ve svých kruzích inteligentních.

Dr Hugo Toman, hledaný dnes advokát pražský, byl činný jako politický žurnalista, jako theoretický a prak-

tický politik, jako učitel, jako archeolog, jako dějepisec uměnový, a obírá se nyní studiiemi o *Žižkovi a jeho vojenství*, dosud badateli ještě tak široké pole poskytujícími, i vynesl ve směru právě tomto již tak mnohé na světlo, co historické vědě je důležité. My klademe největší váhu na tyto poslední studie a práce, učenému světu k posouzení už předkládané, chovajíce naději, že jimi obraz velikého našeho národního hrdiny dojde konečně žádoucího a plného jasu.

Toman zabýval se záhy archeologií a dějepisem. Již od r. 1854 přispíval do Památek archeologických a později také do časopisů jiných. V oboru starožitnickém dočinil se úspěchů velice pěkných, zvlášť co se týče dávnějšího umění výtvarného; máť Toman sám dnes pěknou sbírku starých děl uměleckých a je v dotyčných otázkách autoritou. Přihodilo se mu pak při těchto jeho studiích, že se stal i dějepiscem umění německého; ovšem zasáhl do dějin těch poněkud bořivě — rozbilť Němcům nadobro jejich theorii o existenci jakési „staré německé školy malířské v Kolíně nad Rýnem, hned na počátku 16. století“. Pro Prahu vykonal Toman mnoho. Od r. 1879 zasazoval se v Klubu českém, při obci pražské a konečně jako jednatel zřízeného komitétu o založení *Městského musea pražského*, které také hlavně jeho přičiněním otevřeno jest v květnu r. 1883. — Loňského roku pak byl Toman zvolen do výboru pro *uměleckou výstavu jubilejní* a také tohoto odboru jmenován jednatelem.

Od Tomana máme též některé cenné brošury politické. Roku 1863 poctěn odměnou za pojednání *Jakým způsobem dostala se koruna česká rodu habspurskému a o právu voliti sobě krále*. Pak se zanášel statistickými a státoprávními studiiemi českými ze 16. a 17. století, čítal ty práce své v Královské české společnosti nauk a vydal r. 1870 důležitý spisek německý, kterýmž *dokázána nepřetržitost starého státního práva českého i po bitvě bělohorské*. Další ještě spisy německé, státoprávní a politické, následovaly a dožily se i opětovného vydání.

Toman narodil se dne 20. října 1838 v Rychnově Soukenickém a studoval gymnasium v Litomyšli a universitu v Praze. Byl suplujícím učitelem gymnasijním v Brně a Olomouci. Byl spoluzakladatelem a hlavním spolupracovníkem politického časopisu Moravan. Byl r. 1873 zvolen do sněmu za okres rychnovsko-kostelecký. A r. 1875 konečně otevřel v Praze svoji advokátní kancelář.

DR BOHUSLAV RAÝMAN

Jakkoli Dr Bohuslav Raýman, profesor lučby na vysokých školách českých, není muž ještě ani čtyřicetiletý, přece ho počítáme již přes půl druhého desetiletí k předním učencům a badatelům svým. Je to duch svěží, opravdový, jasný a moderní, se všemi dobrými vlastnostmi moderního vědce: ovládá plně bohatý materiál vědecký, jež nám připravila minulost, kráčí vážným, bezpečně zkumným krokem k výsledkům novým a je proniknut důvěrou, že bude lidstvu možno ve vědě skutečně dojítí nejvyšších, vůbec dosažitelných cílů. Několikaletý pobyt za studii v cizině, u výtečných učitelů a na místech nadaných nejvýdatnějšími pomůckami, vypěstoval nám muže vlastností nevšedních, rozhledu světového.

Dr Raýman jal se nyní, společně s Drem Františkem Marešem, universitním profesorem fyziologie, znova vydávati časopis přírodnický Živu, jež druhy, založen slavným Purkyním, konal české vědě tak důležité služby, jež však pro mladost vědy té a vůbec veškerých našich poměrů národních po několika letech přece musil zaniknouti. Časy se změnily, my ve všem pokročili, vyhlídky jsou nyní docela jiné. Pánové Raýman a Mareš vydali už 1. sešit té nové Živy a opatřili ji „proslovem redakčním“. Dávno jsme nečetli nic, co by nás bylo po-

těšilo stejnou měrou. Program mladé redakce může národ náš směle a vůbec přijmouti za vlastní svůj program pracovní. Rádi bychom z něho zde uvedli zvláště ta trefná místa, kde mluví redaktoři o nebezpečí, jaké národu stejně může způsobiti jak přeceňování, tak zase nedoceňování vlastní vědecké práce; ale místo nám vykázané ovšem nestačí na mnohé citáty, i uvádíme jenom, co praví páni na konci zcela všeobecného o příslušící našemu národu snaze: „Každý národ žije sobě. Nejde o to, aby národ náš velké a mocné národy přiváděl v obdiv velkolepými objevy a ražením nových kulturních drah, ač i takové činy z lůna jeho vyšly a zas vyjítí mohou. Nejde o to, aby měřil cenu svého života dle uznání cizího. Ale na tom záleží, abychom s ostatními v jedné řadě, nezůstávajíce zpět, kráčeli na cestě k osvětě a všeobecnému vzdělání. Že jsme národem nečetným, není důvodem, abychom se vzdávali svého života; naopak, jest nám tím snažším rozsévati ovoce obecné lidské osvěty do nejširších vrstev národa. Oč jsme méně četní, o to více vzdělaných může býti mezi námi.“ — Bravi!

Dr Bohuslav Raýman narodil se roku 1852 v Sobotce. Lučbu studoval nejprve po dva roky na technice v Praze, pak po dva roky v Bonnu u proslulého Kekule a nato v Paříži na fakultě lékařské; tam stal se záhy asistentem na École nationale des mines. Mohl v cizině rychle dostoupiti úřadu a jmena, ale vrátil se a habilitoval se roku 1877 za docenta na české technice. Hned první, „úvodní“ přednáška jeho získala mu hojně sympatie u posluchačů i dozrálých vědců, a sympatii tu dovedl sobě Raýman také udržeti a pomnožiti. Důvtipem a pílí při studiu, přímostí a milým obcováním v praktickém životě.

Netřeba asi zvláště uváděti, že Raýman při čilé a sdílné povaze své byl také literárně velice činným po veškeru dobu své profesury. Že příspěvky jeho rády otiskují časopisy francouzské, anglické a německé a českých Che-

mických listů že stal se spolupracovníkem nejpilnějším. Že také již velkými spisy přispěl naší literatuře: Chemií organickou pro vysoké učení české, Chemií theoretickou atd.

Nyní tedy společně s Marešem „obnovuje Purkyňovu Živu s veškerým jejím záměrem“. A ten záměr jest: „Šířiti v celém národě přírodovědecké poznání způsobem každému čtenáři srozumitelným.“ — „Neboť veškeren rozvoj novodobé civilisace vyplývá z nebývalého rozvoje přírodních věd.“ — Mnoho zdaru!

KAREL KNITTL

Karel Knittl representuje v hudbě české směr moderní, touhu po uměleckém pokroku. Jsa profesorem na konservatoři může arci snahu svou přenášet i na jiné, může v mladě vnímavých duších posluchačů svých budit nadšení, odpovídající plápolu ve vlastní jeho duši hořícímu, a činí to také s výsledkem plným. Knittl, Klička a Stecker jsou tak asi nejvýdatnějším fermentem české konservatoře. Než — učitelem není Knittl ještě tak dlouho jako hudebním spisovatelem, skladatelem a *dirigentem*, a touto posléz uvedenou činností vynikl dosud nejvíc a nejvýš.

Knittl narodil se 4. října 1853 v Polné. Podrobnosti jeho mládí a školských jeho studií ponecháváme odborným slovníkům životopisným a podotýkáme zde jenom, že v hudbě zdokonaloval se v Praze u Hniličky, Jaksche, Pivody a na škole varhanické. R. 1877 stal se učitelem zpěvu při reálním gymnasiu a při české reálce, r. 1882 pomocným, r. 1889 pak skutečným profesorem na konservatoři.

Po dvanáct let byl sbormistrem pražského Hlaholu a zde tedy bylo mu popřáno vypraviti a řídití velké

skladby české a nejobsáhlejší i nejcennější skladby hudební literatury vůbec. Na př. Beethovenovu Missa solemnis, Schumannovo Ráj a Peri, Lisztovo oratorium Kristus, Berliozovo Rekviem (se 125 hudebníky a 220 pěvci) atd. A zde také osvědčil vytrvalost naprosto neobyčejnou a umělecký důmysl vzácný. Pořádal zvláštní přednášky, aby skladbám bylo líp porozuměno, zavedl „programy analytické“, jež tvoří cennou sbírku nejlepších skladeb s *rozbořem*. Vzdav se 1890 pro churavost úřadu sbormistrovského, zvolen jednomyslně čestným členem spolku.

Od Knittla skladatele máme několik roztomilých sborů pro různé hlasy, hymnu slavnostní pro smíšené hlasy, výtečnou Českou svatbu (hudbu i slova) pro ženské hlasy, rázovité písně, orchestrální dílo Zimní báchorka atd. Knittl spisovatel pak je znám promyšlenými články, uveřejněnými v lepších našich časopisech; připomínáme na př. Zpěv a škola střední a Staročeské chorály (v Osvětě), a spravedlivými, věcnými svými posudky (ve Světozoru).

HANA KUBEŠOVA

„Talent“— ano, hezká věc; ale konečně: talent, totiž ten průměrný, se najde. Něco jiného je: vyniknout *nad* průměrnost. A ptáte-li se pražského obecnictva, kdo z mladého našeho dámského dorostu divadelního skutečně vyniká, odpoví se určitě: Hana Kubešova. Ptáte-li se členů samého divadla, třeba členů ženských — a ten hlas má význam —, zní už zase: Kubešova. Ba i ten povinně chladný pohled veřejného kritika při jmeně slečny Kubešovy pozbývá upjatosti a přechází ve spokojený úsměv.

Navykli jsme si, jedná-li se o umění, užívati výrazů

rozhodně přemrštěných, mluvíti hned o „božském umění“, o „božské jiskře“, která prý vyselehne z výkonů umělcových, atd. — člověk tak rád lichotí samu sobě, přisuzuje svým dílům lidským něco té vyšší, nadpozemské záře; ale ať už je ve výrazu přemrštěnosti mnoho-li chce, tolik je pravda, že ta jistá „jiskra“, pro „rozeného“ umělce charakteristická, zde na světě *jest*, ta jiskra, z které vzrůstá plamen nadšení a záře svítící na pravou cestu. A každý tvrdí, že naše Kubešova tu jiskru chová ve své duši. A na jevišti že ji manifestuje osobní tvůrčí svou silou, svou uměleckou opravdovostí, ale také tou skromností upřímnou, která je nejlepší zárukou dalších pokroků a vůbec vždy skvělejší budoucnosti. Slovem: jmeno Kubešovy je přízdobou naší činoherní cedule, slečna Kubešova je miláčkem divadelní Prahy — ale ta chvála mysl její neplete, slečna přikročuje ku každé nové, ať již značné či nepatrnější úloze, jako by sobě měla teprve získat samých základů přízně, teprve dokázat, že je „talent“.

Uvedli jsme charakteristický znak: *opravdovost*. Ta je vůbec základem slečniny povahy, položeným jak samou přírodou, tak i neveselým prvním mládím: také slečně Kubešově nebylyť odpuštěny drsné osudy, jaké bývají údělem umělců českých. Opravdovostí tou, soudil by mnohý, poukázána na obor milovnic sentimentálních — v kterémž oboru také skutečně Kubešova vynikla — hraje na našem jevišti přece „naivky“, a sice výtečně. To už bývá tak i v literatuře i ve spojeném s ní umění divadelním, že právě povahy nejopravdovější jsou nejlepšími producenty i představiteli rozmaru a vtipu!

Slečna Hana Kubešova narodila se v Praze. — R. 1886 vystoupila několikráte ochotnický v Besedě malostranské a v Pokroku. Na domluvu paní Peškové, první své učitelky, a ředitele Švandy stala se pak téhož hned roku členem jich podniku divadelního. O dvě leta později byla angažována správou našeho Národního divadla.

Někdy bývá chodec, ubírající se úzkými, tichými, ano zalehlými ulicemi pražského Starého Města, podivně teď překvapen. Pojednou se těsně založená ulice někde rozšiřuje, naznačujíc regulační čáru, vyměřenou v této končině pro „příští Prahu“, a ze světliny té vznáší se dům několikapatrový, tak nápadně se odlišující od vukolních starých činžáků, od jich smutně střízlivých linií a štítů, že krok mimovolně se staví a zrak zkoumavě a dlouho bloudí po jeho tvarech. Také jenom činžák; ale jak svérázný, jak v celku i ve všech podrobnostech uměleckou myšlenkou ovládaný! Máme tu před sebou budovu vyvedenou slohem, jemuž nikoli neprávem říkáme teď „česká renesance“. A pěstitelem, ano lze říci i původcem slohu toho (založeného na sporých zbytcích renesančních po Čechách) je architekt Antonín Wiehl.

Pražanům jsou známy ty budovy jeho již dosti četné, stojící v ulici Poštovské, v Jízdecké a ve Skořápkce, a zajisté že sobě jich všimne za výstavy i každý Prahu volně probírající cizinec. Ten spatří ostatně díla „české renesance“ i na výstavě samé: budovu administrační a budovu poštovní. Při jiných anexech výstavních užil Wiehl zase přesných a ušlechtilých forem čisté renesance italské, na př. při pavilonu Živnostenské banky a při rozkošném dvorku výstavy umělecké. Ale Wiehl studoval i skrovné zbytky českých budov dřevěných a snažil se je na výstavě přivésti k platnosti jako reprezentanty architektury ryze a speciálně české; viz tam českou chalupu, pavilon rybářský a lesnický.

Jak známo, svěřena architektonická práce na naší výstavě právě Antonínu Wiehlovi společně s Bedřichem Münzbergrem. Úkol to vpravdě veliký, při pořádání výstavy nejdůležitější. Architekt musí vytvořiti sobě na dlouhou dobu napřed úplný a jasný obraz celé, hotové výstavy, nejen co do celistvého uspořádání, ale i se zře-

telem ke všem těm drobným požadavkům, které časem se objeviti mohou. On musí prostředky třeba skrovnými dosíci stavby důstojné, ano i imposantní. Musí respektovati a využítkovati okolí, hotových cest, skupin stromových, nahodilého svahu přirozeného, komunikačních prostředků atd. atd., aby vše spojil v celek jediný a harmonický: v jeho ruce leží *dojem hlavní*, jímž působiti se má na každého příchozího, dojem první, který utkví a na nějž navštěvovatel nezapomene. On má také úlohu ještě další: uvnitř budovy vytvořiti prostory, ve kterých možno veškeré ty výtvořiny lidského ducha přehledně umístiti v dobrém osvětlení a ladném seskupení, aby ještě získaly jakoby v příhodném rámci. Pokud ozvaly se již hlasy povolání soudců, architekti naši úkolu svému plně dostáli.

Antonín Wiehl narodil se r. 1846 v Plasích. Na pražské technice byl jedním z prvních žáků Zítkových, později stal se sám na české technice asistentem při stolici architekturní. Od r. 1873 je samostatným stavitelem a architektem v Praze.

JOSEF KUČAŘ

Před nedávnem vyšla knižička lyrických básní, nadepsaná *Cestou životem* a podepsaná Josefem Kučařem. Knižička lyrických básní — co je to v té záplavě lyriky, jakou nás teď zahrnují rozkvašené duše mladých našich básníků! A přece upoutala pozornost, každý ji přečetl s rostoucím zájmem, snad ji přečetl i dvakrát, a mnohý as vybral si z ní jednu či druhou píseň, která ho sprovodí do let pozdních. To činí svéráznost básníka, životní pravda a opravdová poesie jeho veršův. Žádné tu klinování pěknými slovy, mnohdy faktura až drsná, těžkopádná, ale všude hloubka.

Kuchař nehledá širokého obzoru. Jeho světem je vlastní jen nitro. A také z tohoto ozývá se struna jenom jedna, teskná, neveselá: stesk za ušlým mládím. Ale právě to tak stačí na těch třicet písniček, naplňujících šedesát stránek!

„Vprostřed hor a lesů víska —
podnes se mi po ní stýská . . .“

je základní myšlénkou všech těchto písní. Hory, hory jsou básníkovou touhou, do těch letí duše jeho zpět — vždyť:

„Mně v lůně vašem zůstal mládí květ!“

Tam sníh padá na hrob, v němž spí mu sladká žena. Tam rád by žil zase v chýži, zaváté sněhem tak vysoko, aby „z ní nemoh nikdy již“. Tam je to okénko, kterým jako hoch vykukoval do zimní krajiny, do toho cizího, hlučného, závratného světa,

„na nějž moje duše snívá
tím okénkem dětských snů mých
bláhová se dodnes dívá.“—

Josef Kuchař není ovšem spisovatelem začátečníkem. Již jako oktáván vydal s povolením gymnasijsního ředitelství své *Básně*. Roku 1872 vydal další sbírku veršů *Za soumraku*, roku 1881 idylu *Chýžku*, roku 1885 *Ze zašlých a nových dob*. Nyní prý chystá sbírku povídek roztroušených po časopisech.

Narodil se 14. listopadu 1847 v Cháborách u Dobrušky. Byl také žurnalisticky činným jako redaktor Krakonoše v Jičíně a jako spolupracovník Politik a Čecha v Praze. Po deset již let je zde úředníkem bankovním.

Oddíl retrospektivní v letošní naší výstavě bude důležitější, nežli jak se dnes měří. První to náběh k nějakému alespoň uvědomění se, čehože jsme dokázali v oboru umění výtvarného. Zajisté jen náběh, zajisté jen povrchní a dosti as mezerovitý přehled; ale přece jen počátek příštího estetického souboru, základ důležité kapitoly kulturních našich dějin. K těm dějinám pracuje se bohudík nyní už se všech stran. Máme dobré sběratele zjevů z bývalého lidového a vůbec společenského života českého. Pracuje se pilně na studiích o starých našich skladatelích a připravuje tím základ k řádné a hlubné historii české hudby. Hartusí a volá se po dokonalých obrazech z dějin literárních. A oznamuje-li se nyní, že z povolaného péra obdržíme děje umění výtvarného, očekává každý, že hlavní tu zřetel bude brán na umění domácí, a sice co do textu i co do obrazových dokladů. I pro nejvšeobecněji držené estetické dílo lze vybrati z českých děl dokladů hojně, a lze očekávati, že v ohledu tom nastane doba, kdy vedle posavadního k nám dovozu bude i značný klišéový od nás vývoz.

Jak řečeno, retrospektivní výstava bude k uvědomění se první, ale najisto vydatný náběh. Co ví na př. i český vzdělanec dnes o českém umění malířském? Zná několik jmen, třeba k těm jmenům i několik děl; ale již znalost poslednější nalezne se teprve asi u každého desátého! Výstava podá mu historickou kostru, české umění náhle před něho předstoupí jakoby zázrak — dojem nesmazatelný.

Co ví český vzdělanec na př. o Janu Kupeckém? Honem sem Slovník naučný! Půl sloupečku tam o něm. Na konci poznámka, že r. 1855 v Musejníku byl „obširnější životopis a úplný seznam jeho prací“. A přece byl Kupecký mistr zcela neobyčejné váhy a jeden z nej přednějších podobiznářů svého věku! Takové váhy, že

sobě ho připočítávají jak Maďari proto, že z českých rodičů náhodou se narodil v Uhrách, tak Němci proto, že v Německu zemřel. Ale Kupecký byl Čech — pravá, poctivá, tvrdá, vzdorovitá lebka česká, a je marno všechno „připočítávání si“, on sám zhotovil podobiznu svoji a podepsal se hrdě na rytinu její Natione Bohemus (národnosti české)! Podle krásné té rytiny, nalezající se v bohaté sbírce páně Kheilově, podáváme zde jeho podobu.

Rodiče Kupeckého, horlivci víry českobratrské, musili prchnouti z Čech a na útěku tom, roku 1667, narodil se Jan v Uhrách. Vychován po česku a ve víře otců, byl dán ve čtrnáctém roce svém na učení ku tkalci; ale zběhl z nenáviděného řemesla a protloukal se chvíli žebrotou. Takž dostal se na zámek hraběte Czobora, kdež setkal se s malířem Klausem, Švýcarem. Zcela neobyčejné vlohy hochovy přiměly hraběte, že dal ho Klausovi do učení, a s tímto odebral se hoch do Vídně. Po 3 letech mohl odtud již do Benátek a Říma, kdež za pomoci šlechtného Jana Kašpara Füsslyho se usadil. Strávil v Itálii dvacet dva roky, oddán nejpilnějším studiím a pracím (hlavně pro knížete Alexandra Sobieského). Na vybídnutí Adama z Lichtenštejnů přestěhoval se pak do Vídně, kdež sobě získal přízeň kruhů nejvyšších. Povolán do Karlových Varů maloval tam cara Petra Velkého, jehož návrhu vstoupiti do jeho služby však nepřijal. Ano, on i ve Vídni, z lásky k neodvislosti, zamítnul nabízeného mu titulu císařského dvorního malíře. Poté však, jsa horlivý přívrženec Českých bratří, nemněl se ve Vídni déle bezpečna a přestěhoval se do Norimberka, kdež zemřel r. 1740.

Umělecké úspěchy Kupeckého byly znamenity, také historických obrazů zůstalo po něm mnoho. Hlavně však dařily se mu podobizny, neobyčejně věrné, skvěle barvitě a vždycky produševnělé. Těch je počet veliký, a zajisté že podaří se získati z nich pro naši výstavu alespoň některé.

Vzpomínka elegická, a přece zase pěkná — vzpomínka na Josefa Krasoslava Chmelenského! — Mimovolně duch náš zaletává do těch prvních let našeho století. Cítivámeť se ještě tak malí, tak chudí v poměru ke vzrůstu a bohatství jiných a zdá se nám, že pokračujeme plihem jenom hlemýždím; avšak — na štěstí — my *můžeme* být spokojeni s dosaženým, a tu nevrlost, tu nedočkavost, tu touhu svoji: tu můžeme směle považovati za vnitřní životní sílu, za záruku vždy většího, dalšího zdaru! Jen stálou, neunavnou prací, jen vždy neodchýlitelný vzhled k národu, k jeho duševním potřebám, ku vzdělanosti veškerých a hlavně nejnižších tříd českého lidu — právě z těchto tříd nám vzejde síla největší! — Stůj zde jediný srovnávací příklad na důkaz, že *můžeme* být zatím spokojeni. Budeme míti právě nyní nakladatelské a knihkupecké výročí, dobu vzájemného účtování, tak zvaný „trh velikonoční“. Čtenářstvu netřeba připomínati, jakéže tedy před půlvěkem byly literární poměry, netřeba poukázati na ty dvě až tři tehdejší tiskárny pražské, které „také“ tiskly české knihy, a na ten jediný krámk v Praze, kde se ty knihy prodávaly. A dnes? Dnes jsou v téže Praze a její předměstích 24 knihtiskárny české vedle jen 13 německých a 23 knihkupectví česká vedle jen 10 německých!

Jen pracovati tak nadšeně a horlivě, jak pracovali vlastencové tenkrát! Malý hlouček duševních dělníků, před ním obrovský lán nevzdělané země — musil to být tenkráté pocit nevýslovně svíravý, avšak zase tak mladě slastný, síly pružící a budící plány nejtroufalejší! Jsme právě nyní v podobné zase náladě. Veškerý národ poznal, že jen *vlastní síla* zabezpečuje mu budoucnost. Nuže — pokrok náš ukazuje, z čehože je ta vlastní naše síla!

Z bývalého vlasteneckého hloučku vyniká postava Josefa Krasoslava Chmelenského, abychom tak řekli,

jaksi aristokraticky. Smí-li se zvláštního slova toho zde užít, leží důvod v tom, že Chmelenský byl školní a pak literární soudruh Čelakovského i Kamarytův, nejvšeobecněji uznávaných, že jim byl často na roveň kladen, že byl vyšším, dobře situovaným úředníkem, že současníci ho vůbec sami vždy stavěli na přední místo atd. „Nadšenec opravdový, soudruh obětovný a muž šlechtný“, tak zněl úsudek hned po smrti Chmelenského, a dnes, po uplynutí plného již půlstoletí, po uveřejnění dopisné pozůstalosti všech tehdejších současníkův, zní úsudek totožně.

Ano, je tomu již přes 50 let, co Chmelenský umřel (2. ledna 1839). Narodil se 7. srpna 1800 v Bavorově. Studoval práva, stal se doktorem, pak ve státní službě „místosudím dvorským a úředníkem králové“. Byl úředníkem výtečným, jemuž se jak v Čechách, tak na Moravě a ve Slezsku svěřovaly úkoly největší. Chvilu volné věnoval literatuře. Byl v tom neunavný. Žádná práce nezdála se mu malichernou. Překládal texty k oblíbeným písním, překládal libreta operní, a třebaže překlady těchto dnešním požadavkům již zcela nevyhovují, jsou přece jen hladky a zpěvný. Psal také *libreta původní* Dráteník, Oldřich a Božena, Libušin sňatek, k nimž ke všem František Škroup složil hudbu. Chmelenský byl také po mnohá léta zpravodajem o českých hrách divadelních (pro Českou včelu), první tedy stálý divadelní referent náš. A vedle toho — psal do Musejníka co nejdůkladnější články právnické! Trvalou cenu mají též *mnohé* jeho písně v Básních, Kytce, Věnci. Poesie Chmelenského byla prostá a ušlechtilá, formy nenucené a plynulé.

Co tyto řádky píšeme, přijíždí Helena Modrzejewská, nejvýtečnější a také nejproslulejší umělkyně polských divadel, ku Praze, aby nám zde asi třemi úlohami bohatého repertoáru svého podala důkaz své herecké výše. Zdejší Polský klub usnesl se, že všichni členové jeho uvítají slavného hosta hned na nádraží. Jeť paní Modrzejewská právě pýchou svého, na talenty tak bohatého národa. A my? Přiznáváme se rádi, že s potěšením upřímným očekáváme její objevení se na českém jevišti. Rodinná pýcha plní nám po každé prsa, když popřáno nám seznat slavného člena slovanského rodu; tím více pak zde, když to člen tak milého nám a blízkého kmene polského. Pocit nás tu plní vždy příjemný, chvělý a teplý.

O slávě paní Modrzejewské rozhodnuto již na obou hemisférách, u tří národů co nejpokročilejších, v třiceti městech v divadelním ohledu co nejjobeznalejších. — Nám teď bude poskytnuta příležitost spatřiti ji ve dvou úlohách (Marii Stuartce, Adrienně Lecouvreur), v nichž ji budeme moci dobře sledovat, porovnávat a z vynikajících zvláštností umělecké její osobnosti plně se těšit. Dojem bude najisto značný. Beřeme k rukou polskou encyklopedii a nalezáme tu následující charakteristiku přední umělkyně polské: „Talent paní Modrzejewské je povahy převážně lyrické; utrpení, lásku a radost dovede představit s neporovnatelnou pravdou i krásou. Pravda ta nikdy nepřechází v realism, v podrobnost fotografickou. Modrzejewská umí každou, třeba přímo ze společenského života vzatou postavu udržet na výši ideální. Dbajíc hlavně pravdy, nezapomíná žádných estetických vymožeností a prostředků, a veškeré podání na zevnějšek, krojem i charakteristikou, mimikou i hlasem, je vzorné. Vytváří vždycky harmonický celek, v němž, díky vrozenému jemnocitu, není žádná neodpovídající jednotli-

vost, žádný pohyb mylný či nepřirozený; žádný nepravý zvuk nezazní v hlase jejím nikoli silném, nýbrž s rovnou pravdou slyšíme zaznívat oddaný šept lásky, bol zraněného srdce i stříbrný smích radosti.“

Z toho, co jsme hned v úvodu řekli, je samozřejmo, že život paní Modrzejewské byl dosud pestrý a různobarvý. Nemůžeme zde bohužel pro nedostatek místa sledovati všechny důležitější kroky její. Narodila se roku 1842 v Haliči (sdělujeme vše dle pramenů *původních, tištěných i psaných*) a pochází z rodiny, jež se byla zaslavila umění scénickému; dva její bratři, Felix i Josef Benda, jsou dosud na jevištích haličských. Talent její byl záhy pozorován a r. 1861 vstoupila do společnosti Łobojkovy, s níž — po první stanici ve Věličce — cestovala pak od místa k místu. Koncem r. 1862 stala se pak členem divadla Lvovského, avšak náležitě neoceněna, již po šesti měsících vrátila se k životu kočovnímu, působila při společnosti svého bratra Josefa Bendy a byla tu zaměstnávána ve vaudevillech i operetkách. R. 1865 dostala se k divadlu krakovskému a byla určena pro obor naivní; avšak záhy poznán talent její zcela a v dramatu i veselohře přidělovány jí s úspěchem vždy rostoucím úlohy vážné a velké. Vystupovala pak pohostinně v Poznani, načež r. 1869 získána jest stále pro Varšavu. Zde již naučila se výborně anglicky a zatoužila zaskvíti se také na jevištích za hranicemi. R. 1881 šla tedy do Londýna. Tam hrála se značným úspěchem po celý rok; avšak nejslavnější její (zahraničná) kariéra scénická začala se od r. 1883 v Americe, kde navštívila téměř veškeré země Sjednocených států. R. 1885 vrátila se na pohostinské hry do Varšavy, načež odebrala se zpět do Ameriky. Nyní, přibyvši znova domů, vystupovala s úspěchem senačním v Poznani, Krakově, ve Lvově i Varšavě.

Modrzejewská první utvořila na jevišti „typy polské dívčiny“. Varšavský repertoár povznesla hlavně ona a přisvojila mu typy Shakespearovy, Hugovy a Schille-

rovy. Její osobním vlivem také dostaly se do popředí jiné zase talenty značné, jako Rapacki, dámy Popelova i Deryngova, kteráž je zajisté dosud v milé paměti českého obecenstva.

MARIE RIEGROVÁ

Byl to krásný život! Ba i sama smrt Marie Riegrové, kteréž náhoda dodala tolik tragičnosti, odchnuta neobyčejným dechem poetickým.

Šlechtná paní odpočívá již pod prstí tichého venkovského hřbitůvku; veškeré větší i menší časopisy české věnovaly jí vřelé a skvělé upomínky, dnes není už ani jediného čtenáře, aby si nebyl vědom, čím byla ta paní společenskému životu českému, třebaže dříve o činnosti její nečiněno zpravidla ani zmínky, — nám zde zbývá jenom, abychom položili vínek upřímných slov na vlhký rov. Beztoho nestačily by nám ani dlouhé sloupce na výpočet dobrých skutků její!

Výpočet? Ona sama, velká ta dobroditelka chudých a chorých, opuštěných a zoufalých, nedovedla by si jej učinit. Nad veškerým jejím životem vzklenuť obloha jediná, rozlita záře vždy a všude stejně světlá a zlatá: záře dobročinnosti nezměrné. A záře ta spěje ještě za ní, za mrtvou, jako spěje záplava purpuru a zlata za sluncem, zapadlým do hor; široké kruhy české hotují se, aby památku dobroditelky uctily dobrodiním novým a novým.

Čteme a dovídáme se nyní teprve, kdy a kde bývala paní Marie Riegrová všude činna. U lože chudé šesti-
nedělky. U kolébky nemluvněte, jehož matka musila do práce. U chorých a chudých vůbec, kdekoli o nich zvěděla. U dítěte drobného, odevzdávaného cizím lidem či náhodě; u dítěte již většího, za volných školských hodin sobě samu ponechávaného; u mládeže dorůstající, učící se, připravující se na boj života. Velký, nepřehledný

obor, věčná, stále a stále se obnovující práce, žádající obrovské píle, železné vytrvalosti, velikých obětí hmotných! A paní Riegrová úkolu dostála. Měla ovšem výhodné, ve mnohém ohledu záviděníhodné postavení. Dcera Palackého, choť Riegrova, měla tím už zcela neobyčejnou společenskou váhu, ji vítaly veškeré kruhy, třeba takto nepřístupné, s radostí ve svém středu, na její slovo stal se ochotným jednotlivec i úřad. Užívala velkého vlivu svého také plně, a to k účelům nejslechetnějších. A připojovalo-li se ještě, že také její osobní poměry hmotné byly vždy utěšené, třeba ihned přitom podotknout, že paní Riegrová náležela k těm osobnostem řídkým, jimž netřeba a také nemožno jakéhokoli blaha závidět, neboť ony jsou citlivé mysli a jemné duše, a vlastní blahobyť jako by je tížil a činil jim výčitky, i spěchají, by vyrovnaly se s těmi, kdož trpí.

Paní Riegrová *uměla* činit dobře; umělať zakrýt podstatu dobrodiní i tomu, komu prokázáno. Dobrodiní z její ruky netížilo, nezahanbovalo, neponižovalo, nečinilo nedostatek ještě citelnějším. Vypadalo jako povinnost. Dobroditelka nezkoumala nikdy napřed ledví těch, o něž se jednalo, nýbrž prostě přispěla a pak teprve rozhlédla se po okolnostech, a bylo-li nějaké závady mravní, hleděla i v té odpomoci. Také nikdy nebrala úroků z činů svých; díky nedbala žádných! Dovedla těm, jimž byla pomohla, zmizet, jakoby ze země vzata. Básniřka Vlastimila Růžičkova, zemřelá v letech šedesátých, hned tenkrát našla pro činnost paní Riegrové trefný a poeticky krásný výraz: „Ta je jako prorokův Cherubín,“ pravila, „dvěma křídly zahaluje sobě obličej, dvěma nohy; ale zbývající dvě již zase rozpíná a spěchá, kde je jí třeba!“

Památka její neuhasne. Řekli jsme, že záře dobročinnosti její spěje ještě za ní, za mrtvou, jako spěje záplava purpuru a zlata za sluncem, zapadlým do hor, a můžeme volně setrvat při svých obrazných slovech: kamkoli se ohlédneme, všude se blyští rosa.

Tisíce návštěvovatelů vychází si za krásných dnů, jichž ovšem doposud nebylo mnoho, na bubenečské výstaviště; lze již vskutku viděti, jakmile výstava bude zahájena, že těžiště Prahy bude mžikem přesunuto tam ven na sever, až mimo vlastní město. A středem všeobecné pozornosti, svodem kritiky jak laiků, tak znalců jest ovšem *palác průmyslový čili ústřední*. Původcem jeho je, jak už dostatečně známo, Bedřich Münzberger.

Architekt ten, jemuž tedy stavební komité bylo svěřílo vypracování návrhu, byl se původně rozhodl pro *stavbu zděnou*; plány jím podané byly zkoumány, schváleny, i doporučeno výkonnému výboru provedení dle tohoto návrhu. Avšak vlastní původce jeho, veden novou myšlenkou: při hlavním paláci už hned stavebním materiálem charakterisovati *nynější dobu*, jal se pracovati na *novém návrhu ze železa* a návrh ten pak přijat a přikročeno ku stavbě. Časopis výstavní, orgán odborníků, nazývá oba návrhy „znamenitými“, ale dává poslednějšímu přece jen přednost a shrnuje úsudek svůj ve slova: „Palác zděný, jakkoli v každém ohledu úplně vyhovuje, jest nicméně co do zevnějšího efektu překonán palácem železným.“

Citujeme ještě některé kritické věty z odborného listu toho, vždyť nemůžeme lepšího posudku ani pronést! „Čím více blíží se průmyslový palác naší jubilejní výstavy zemské ku svému dokončení, tím větší obdiv a zájem vzbuzuje stavba tato u každého svou smělostí, svou lehkostí, svou zvláštní rázovitostí.“— „Nyní, kdy odstraněna montovací lešení, kdy půda jest urovnána a větší část budovy vydlážděna, kdy střecha jest zašalována a tím budova uzavřena, jeví se vnitřek budovy ve své imponantní kráse a teprve nyní vystupují zvláštní ušlechtilé tvary železné konstrukce, na kterých oko se zálibou prodlévá.“— „Architekt dovedl tu spojení v har-

monický celek dva různé materiály, kámen a železo, a podřízením kamene železu dovedl vhodně charakterisovati nynější dobu tím, že budova provedená, zvláště střední část její, má rozhodný ráz stavby železné.“ — „Obdiv je všeobecný, úsudek odborníků jednomyslný.“

Münzberger zapsal tedy své jméno trvale již do dějin českého umění.

Ústřední palác není však jediným výstavním dílem Münzbergrovým. Od něho máme tam také *strojovnu*, *budovu pro školství*, *inženýrství*, *polygrafické umění* atd., *budovu pro patenty*, dále pro skupiny 4—26, též pro *hasičství* a *sokolství*, *ochutnárny* atd.

Bedřich Münzberger narodil se r. 1846 v Karlíně. Vystudovav na pražské technice a odbyv si praktickou část svého povolání u stavitele Havla, vstoupil do kanceláře svého strýce, výborného architekta Ulmanna, u něhož při všech monumentálních stavbách tohoto mistra vyvíjel činnost vynikající. Od r. 1873 do 1886 působil ve spojení s architektem Baumem, po jehož smrti pak přebíral sám zakázky stavitelské. Máme od něho v Praze a na venkově již mnohé stavby svérázné a pozoruhodné.

JILJÍ SADELER

V oddílu retrospektivním na jubilejní výstavě naší nebude asi scházeti veliký, devítidílný Sadelerův prospekt Prahy z r. 1606; buď krásná ta měřdorytina, která je majetkem Českého musea, nebo třeba reprodukce její, pořizená nověji nákladem obce pražské. Vyobrazení to, zhotovené na rozkaz Rudolfa II., podává nám podobiznu Prahy, jaká byla před 300 lety, velice názornou, věrnou a značné umělecké ceny; jen málokteré město evropské může se honositi čímsi podobným. Sadeler pra-

coval na obraze hlavně dle nákresů vlastních, při nichž byl mu nápomocen také malíř Filip van der Bossche, kdežto při rytbě byl mu pomocníkem Jan Waechter; jsou-li pak na mistrovském tom díle přece některé nesrovnalosti, jako na př. poněkud menší zřetelnost dolejšího Nového Města nebo vyšší zase poloha hořejší části této čtvrti, lze to směle dáti na vrub Sadelerových pomocníků nebo vysvětliti snahou, aby obraz Nového Města byl podán jakoby z perspektivy ptačí a skýtal názoru i dovnitř náměstí a ulic. Sadeler sám byl kreslič výtečný, vždycky a všude správný, ano on byl i dobrý malíř, jakž dokazuje jeho sv. Šebestián, nalezájící se ve vídeňském Belvederu.

Jiljí Sadeler byl nazýván Fénixem v ryjectví a náležel do sboru mistrů, kteréž historie umění označuje jako „peintres-graveurs“ (malíři-ryjci): pracovali dle návrhů vlastních, nejen dle obrazů a výkresů cizích. Pocházel z jedné těch ryjeckých rodin četných (Sadelerové, Wierixové, Passeové atd.), které v druhé polovině 16. a také ještě na počátku 17. věku v Nizozemi takřka zaplavovaly „trh měďorytecký“ pracemi drobnými a ledaže směrem portretářským poněkud vynikaly, kdežto on vyznamenal se daleko nad své strýce i nad ostatní současné krajany. Narodil se v Antorfě r. 1570 a přišel s učiteli svými, strýci Janem a Rafaelem Sadelerem, záhy do Italie, kamž tenkrát ryjci nizozemští putovali houfně. Tam právě té doby malířství bylo sice poněkud ochablo ve vzletu svém, ale měďorytectví vzkvétalo tím, že přední malířové (Agostino Carracci) věnovali mu pili i zálibu. Vzorem mladému Sadelerovi byla však hlavně díla vskutku nedostižitelného současníka a pomocníka Raffaelova Marcantonia Raimondiho.

Z Italie povolán Sadeler císařem Rudolfem II. do Prahy co „ryjec dvorský“, nadaný značným platem ročním. Zde v Praze, kdež zemřel r. 1629, vykonal větší díl svých prací mistrovských. Vynikal především v oboru podobizen a krajin; zvláště v prvnějších dosáhl co nej-

větší zručnosti technické a jsou dotyčné práce pravými uměleckými perlami.

KAREL B. DVOŘÁK

Na světové výstavě vídeňské bylo jisté oddělení, jehož dojem byl naprosto zvláštní, zcela rozdílný od dojmu, jaký se diváka zmocňoval v oddílech ostatních. Míníme výstavu starých hudebních nástrojů. Navštěvován nebyl ten kout výstavy příliš čteně, tlačnice tu nebyla nikdy, procházely a postávaly tu jen osoby jednotlivé; ale ty dlely zde jakoby ve snách. Pravý to koutek pro myslí poetické, ať již hudebnické či laické! Pomíjejicnost rozkoše, jakou nám lidem působí umění hudební, a tím i pomíjejicnost také vznešených rozkoší lidských vůbec nikde jinde nemluvila k srdci řečí stejně rozechvělou! Nástroje tiché, ovetšelé, přežilých forem — mimovolně ale člověk jako by tu naslouchal dávno odvanutému souzvuku jich — a zadíval se do tváří nadšených posluchačů jich, stejně dávno už tichých, mrtvých . . .

Cosí podobného — v míře ovšem snad menší — bude míti také naše nastávající výstava jubilejní. Péčí výstavního výboru „pro nástrojářství české“, a tu zase hlavně péčí našeho houslaře Karla B. Dvořáka. Nevíme arci dosud, jaký rozměr oddíl ten bude míti u nás. Karel B. Dvořák je nejen sám výtečný, v nejširších kruzích uznáný houslař, ale také milovník a sběratel nástrojů starých. Předně tu bude tedy, jak se nám sděluje, vlastní jeho sbírka proslulých děl staroitalských: Stradivarius z r. 1716, Joannes B. Guadagnini Placentius z r. 1709, Carlo Bergonzi 1734 a více jiných. Mimo to učinil Dvořák sbírku nástrojů od houslařův českých, počínaje Tomášem Edlingrem až na naši dobu (Dvořák sám zhotovil dle nejlepších vzorů skvostné kvarteto: dvoje housle, violu

a violoncello), a znalec uvidí, jakým způsobem houslařství české v Praze se vyvíjelo, jak se zdokonalovalo a jakého stupně v době nynější dosáhlo. Dále se připojí také asi pestrá, zajímavá ta sbírka nástrojů, kterou má naše Museum a snad ještě sbírky jiné. Ale na jednu věc bychom přece sami ještě zde upozornili. Tam v tom poetickém koutečku vídeňské výstavy byl na př. také starý, chudičkový, 4 $\frac{1}{2}$ oktávový špinet — nástroj Mozartův, při němž kdysi byl povstal libezný Únos i obrovitý Don Juan. Tak mnohá vážná hlava mimovolně se tu uklonila před němým, vetchým, mrtvým nástrojem! Nemáme třeba ještě, co bychom stejně každému zajímavého vystavili u nás. Ale jsme „národ hudebníků“, měli jsme a máme virtuosity váhy světové — jakž by zajímala skřínka s houslemi Slavíkovými, s houslemi Laubovými atd.! —

Karel B. Dvořák, přední teď houslař český, je synem vloni zemřelého Jana Dvořáka, jenž současně s Ferdinandem Homolkou a Antonínem Sitem pozvedl houslařství pražské na stupeň vzácný a umění svému vyučil oba své zdárné syny, *Karla a Jaroslava*. Karel, syn starší, narodil se v Praze 26. října 1856. Obdržev od otce základ v houslařství co nejsolidnější, vydal se do ciziny a strávil tam 12 let (ve Vídni, Štrasburku, Lyonu a Paříži, zde u velké firmy Gand & Bernardel), napořád v dílnách nejpřednějších a ctěn důvěrou svých mistrů. Seznámil se i s nástrojáři anglickými a udržuje s nimi dosud styky živé. Roku 1886 konečně vrátil se k churavícímu otci do Prahy a převzal pak téhož dílnu, nalézající se v Husově třídě (bratr mladší, Jaroslav, zařídil sobě dílnu samostatnou v ulici Spálené).

Karel B. Dvořák je v oboru svém vzdělán prakticky i theoreticky co nejdůkladněji. Z dílny jeho vycházejí ovšem nástroje hledané a dobře placené, a není třeba teprve zvláště podotýkati, že Dvořák byl na různých výstavách odměněn již četnými medailemi.

EMANUEL VÁVRA

Již tam pod Kavkazem leží dva spisovatelé čeští: Havlasa, Emanuel Vávra. Jeden působil mezi bratry jako voják, za doby kritické, za poslední rusko-turecké války; druhý tam působil jako učitel, po celých dvacet let, v končinách, v nichž kultura teprve počíná s vyšší svou prací: nejprve v Orenburku na pokraji asijské stepi, odkud vede další cesta na východ jen pomocí velbloudích karavan, pak a posléz v armenské Erivani. Praktické, významuplné příklady, jak česká inteligence rozumí slovanské vzájemnosti, a důkaz, že nadšení svého nevyhlává!

Zpráva, že Emanuel Vávra umřel, ve starších kruzích našich způsobila rozruch. Najednou postava jeho vystala všem nám zase živě před očima. Byla pozapomenuta: vzdálenost působiště halila ji v modravý závoj, skromnost povahy závoj ten zhušťovala a sesilovala. Cítíme dnes opět jednou, cože ten nynější náš život národní stál již poctivé duševní práce, co tu bylo potřebí „dlaždiček“, abychom s vozem svým dojeli na stanice dnešní! Emanuel Vávra, bratr Vincence Vávry Haštalského, vykonal za těch asi deset let, za nichž působil ve své vlasti, věru zdatný kus práce. Byl to pracovník, stylista řídké obratný a svižný. V letech šedesátých, kdy on psal pro velké naše politické časopisy Hlas a Národní listy, nebyly redakce české ještě tak hustě obsazeny jako dnes, a péro tak pilné a spolehlivé, jako Vávrovo, konalo tím výbornější služby. Stejně a ze stejných také důvodů byla součinnost jeho vítána v nakladatelstvích české beletrie i v kanceláři českého, se vším možným nedostatkem ještě zápasícího divadla. To naše divadélko prozatímni musilo si teprve tvořit repertoár a přivolávat obecenstvo a závodit při nejchudších prostředcích s bohatým divadlem německým; nu a Emanuel Vávra náležel k těm několika silám, vždy ochotným a čilým,

které způsobovaly, že divadélko chudé novostí svých her vítězilo nad divadlem bohatým. Obecenstvo záhy vycítilo přednosti českého repertoáru a vděčně se množilo. Vávra překládal pro české jeviště mnoho, a téměř po každé kusy dobré a platné. Pamatujeme se na Sardouovu *Vlast*, jak českým divadlem zabouřila, pamatujeme se na hry Ostrovského, první to hry ruské, které naším obecenstvem zalomcovaly, atd., a lze říci, že svědomitá, přilehavá práce překladatelova měla přitom také částku zásluhy.

Vávra pracoval od rána do večera. Tím jen lze si vysvětliti, že vedle četných překladů divadelních a vedle své práce redakční uveřejnil tolik velkých, z ruštiny, frančiny a němčiny přeložených románů a že v časopisech beletristických *Lumíru*, *Obrazech života*, *Rodinné kronice* a j. nalozáme takové množství jeho příspěvků. Také při těchto pracích pokračoval tendenčně a hleděl obecenstvo seznamovati s novými, předně arci slovanskými směry, a opět se tu pamatujeme, s jakým rozechvěním přijaty byly *Mrtvé duše* Gogolovy, *Lermontovův Démon*, *Gončarova Oblomov* a j. j. Knihu trvalé ceny, určenou pro praktický život, zůstavil nám ve svém Ruském tlumočnicku. Praktický to návod k rychlému a snadnému naučení se ruské řeči.

Emanuel Vávra narodil se v Praze 2. ledna 1839. Roku 1861 vstoupil do redakce *Času*, později byl při *Hlase* a *Národních listech*. Roku 1864 redigoval s *Pejškem* beletristický časopis *Čech*. Roku 1870 přesídlil na Rus do Rigy jako redaktor ruského časopisu *Rižskij věstník*. A o tři léta později nalozáme ho již co učitele na gymnasiu orenburském.

Dovršili jsme svoji výstavu. Na suchopar národního našeho života (za nějž ovšem nemůžeme my, nýbrž věčná už nepřízeň osudu a nepřátelství stýkajících se s námi společenských živlův, nižších i vyšších) bude výstava působiti jako bohatá rosa a vyvolá nesčetné květy a netušenou úrodu. A hrdě můžeme říci: výstava je *naše*. Stala se vzdor zuřivým, ano téměř neuvěřitelným útokům německých krajanů. V krátké době je to již druhá výstava, proti níž Němci zběsile si zabrojili a o niž si — rozbili hlavy. Sotvaže r. 1884 byl podepsal prezident Francouzské republiky dekret, že r. 1889 bude v Paříži světová výstava, větší než všechny dosavadní („Le faut faire grand, très grand!“), ihned zaskřípalo kde jen nějaké německé péro, a časopisy, brošury, ano i velké knihy tloukly do podniku až po sám slavný jeho konec; sotvaže r. 1887 padlo první slovo o jubilejní naší výstavě zemské, ihned počali „čeští“ i zahraniční Němci kopati do myšlenky té, a budou do výstavy samé najisto kopati až po sám její, bohdá že také šťastný konec. Němec v evropské domácnosti už nadobro převzal úkol toho souseda, který nedovolí, aby panoval v domě mír, který všechno pošpiní, každého pokálí, všemu ublíží, — pěkný úkol!

K výstavě zemské vedla nejen národní a zemská potřeba, nýbrž i dějinné právo. V Praze byla *na pevnině evropské první výstava průmyslová*, právě tedy před 100 lety (v Londýně byly výstavy předtím r. 1756 a 1757), zrovna tak jako Čechy byly na evropské pevnině první zemí, v níž položena vozbě železná kolej. Po Praze přišla s výstavou r. 1798 hned potom Paříž. Je zajímavé, že Praha a Paříž jaksi se sledují a předbíhají. První universita byla v Paříži, druhá u nás; první technika v Paříži, druhá u nás; první výstava u nás, druhá v Paříži. Před 100 lety odbyta výstava v letním

refektáři pražského Klementina, dnes máme pro ni zvláštní, velkou, nádhernou budovu, a ta zůstane zachována i bude sloužiti také výstavám příštím. Snad že se tyto zdaří nyní dosti často. Vždyť jsme jich od r. 1791 měli několik, a to velmi pěkných: v letech 1828, 1829, 1831 — díky vzorné činnosti nezapomenutelného místodržitele hraběte Karla Chotka!

Práce je dovršena. Slavnostní zahájení děje se dnes. Vzdáváme dokonanému krásnému dílu hold svůj tím, že přinášíme podobiznu *předsedy výkonného výboru výstavního*, hraběte Karla Maxa Zedtwitze. Hrabě Zedtwitz má nepopíratelné zásluhy o výstavu. Když rada Václav Nekvasil učinil mezi sněmovními poslanci svůj již určitý návrh na sestavení komitétu výstavního a Karel kníže Schwarzenberg položil jmeno své na místo první, jmeno Zedtwitzovo stálo hned po něm. On pro podnik řečnil ohnivě v důvěrných poradách Obchodní komory, on, zvolen do výboru užšího a pak také širšího, neustal v činnosti ani na den. Jeho mužná důslednost působila výborně na kruhy velkostatkářské, jeho přívětivost a taktuplnost vyrovnávala i odstraňovala vyskytující se kdekoli protivy a jeho vliv osobní šťastně prostředkoval mezi výstavním výborem a vládou.

EMANUEL VAŠÁK

Dozněly už slavnostní zpěvy ve zkušebních síních, v koncertních sálech a rozlehlých, lesklých prostorách divadelních — dozněl také zpěv truchlý, který zahlaholil nad nedávno teprv zasypaným hrobem skladatele Vašáka. Bylať Praha zas jednou svědkyní přátelského i činného sdružení československých spolků zpěváckých, a hlouček pěvců pražských i venkovských smluvil a vybral se z hlučného města ven na tichý hřbitov, aby tam zapěl

pozdrav mrtvému skladateli. Akt pěkný, dojemný, a také spravedlivý. Mladší generace už asi neví, čím nám za našeho znovuzrození byla píseň, když jsme nesměli promluvit a o vzájemných citech svých dorozumívali se jen tóny: společnou láskou k zdařilé české písni. Kdy mimo měrný zpěv ve sbor se slučujících hlasů každé jiné sdružení se bylo nám zabráněno. Dojemná píseň, šťastný sbor českého skladatele byly tehdy „válečným“, vlasteneckým činem. A Emanuel Vašák vykonal takých činů řadu pěknou.

Slovník českých umělců zná dva hudební skladatele Vašáky, oba narozené v Čivicích u Pardubic: Josefa (1808) a Emanuela (1818). Emanuel Vašák dlouho se nemohl rozhodnouti pro určité životní povolání; jeho talent byl bohatý a hned ho vábilo zaměstnání to, hned zase jiné.

Určen původně na kněžství, stal se učitelem, pak praktikantem hospodářským, znova učitelem, až konečně r. 1850 vstoupil k magistrátu pražskému. Vyššího hudebního vzdělání nabyt v Praze, zvláště ve varhannictví u ředitele Krejčího. Hojné skladby své, lahodné to a melodiosní písně sólové i sborové, vynikající duchem národní slovanské hudby, vydával nejvíce nákladem vlastním. Byly to zejména sbírky Lumír a Beseda (čtverhlasé), Zvon (posvátné), Národní zpěv a ples atd. R. 1869 sepsal a vydal příruční knihu Pěstování zpěvu ve školách národních. Některé skladby jeho byly počteny cenami.

VOJTĚCH VELFLÍK

„Byl jste už na výstavě?“ — „Bohužel dodnes jsem nemohl pro churavost. Ale jen hltám všechny zprávy a zvěsti o ní! Kdybychom měli deset ‚časopisů výstavních‘, mys-

lím, že bych přece denně probíral také všechny časopisy ostatní, nemá-li někde některý ještě nějakou zprávičku o ní!“ — „Je mi právě tak! A zdá se mi, že každému!“ — Rozprava, zachycená v knihkupeckém krámě.

„Byl jste už na výstavě?“ zaujalo už nadobro místo obvyklého dříve „Jak se máte?“ Nemůžeme se ani dočkat chvály z úst soudruhových; nemůžeme vlastní pochvalu ani udržeti a tarasiti. „Jde jeden po národě hlas“, a je to hlas radosti. Jeť výstava výrazem národní naší síly. Byli jsme si vědomi, čeho jsme dokázali už v literatuře a umění. Byli vědomi, čeho v životě společenském. Čeho velikou hmotnou obětovností svého lidu. A nyní se pojednou také uvědomujeme, čehože jsme schopni prací řemeslnou, průmyslnou, obchodnickou. „Všeho, když chceme!“ zní sebevědomá odpověď.

Většina navštěvovatelů zdařilé, krásné výstavy naší dovede na ni pohlížeti jen šlojířem poetickým. Velké budovy výstavní jsou nám obrovitými křišťály, vyhranolenými z práce veškerého národa, z rukou a lebek českých. A ta osada sterých, pestrých pavilonů, malebně rozsetých po půdě tu i tam mírně pahorkovité, je nám dojemný betlém, jemuž neschází ani ta elektrická a elektrisující hvězda spásy: vědomí vlastní síly — předsevzetí další úsilovné, neochabující práce. Byly zde onde obavy, že téměř nepřetržitá řada zábav, sprovázejících u nás jako jinde výstavní podniknutí, změlčí povahu českou, beztoho vždy trochu k „parádnictví“ náchylnou. Dosavadní zkušenost bohudík je jiná: výstava činí na českou mysl dojem opravdový, hluboký. —

Rozumí se samo sebou, zajímá-li výstava, že zajímají také její původci. Kdo byl vynikající měrou při její vzniku účastněn, je dnes hrdinou a miláčkem naším. Přinášíme opět podobiznu jednoho z těch šťastných mužů: Vojtěcha Velflíka, člena učitelského sboru na naší technice české, spoluredaktora Zpráv Spolku architektů a inženýrů (nyní Časopisu výstavního) atd. *Provedlť veškeré výpočty potřebné a řídil stavbu veliké strojovny.*

Jsme snad první, kteří přinášíme životopis Velflíkův, a proto zde klademe data sice jen prostě, ale úplněji, než bývá u nás zvykem.

Vojtěch Velflík narodil se r. 1856 v Kralovicích a studoval gymnasium v Plzni, techniku v Praze. Zde účastnil se studentského spolkového ruchu, byl předsedou spolku Radbuzy a členem výboru Akademického spolku. Do praxe nastoupil prvně u civilního inženýra Viléma Plenknera na Smíchově, obíraje se tu pracemi hydrografickými, stavbami železných i kamenných mostů atd. V letech 1882—1886 byl asistentem při stolici theoretických věd inženýrských na české technice, roku 1886 stal se docentem „nauky o mostech železných“. Téhož roku vedle učitelské činnosti vstoupil do Pražské akciové strojírny (dříve Ruston a spol.), kdež jako inženýr v *mostárně* provedl mnohé železné konstrukce, zejména střech a mostů. Střecha i strop i galerie *nového německého divadla* v Praze, železná konstrukce cukrovaru v Szerenczi v Uhrách, pak v cukrovaru v Sibini, některá pole mostu přes Dunaj u Kremže, mnoho jiných menších mostů v Čechách, Tyrolsku a Korutanech jsou jeho díla. V oboru svém jest i literárně činným, vydav Statický výpočet a návrh železné konstrukce střechy, stropu i galerií v novém německém divadle v Praze, Příhradové mosty složené soustavy, O mostech poloparabolických, Návrh a statický výpočet ložiska mostů obloukových, Nové sestrojení největších sil posouvacích a j. v.

ANTONÍN MACHEK

Nemáme katalog po ruce a nevíme tedy, kolika čísla je ve výstavě zastoupen Antonín Machek. Ale měl by býti zastoupen nejen mezi českými malíři, kteří žili a působili za uplynulé století, nýbrž i v tom pavilonu, na kterýž

jsme — zapomněli a v němž mělo býti diagramy a všemi možnými doklady znázorněno znovuzrození a uvědomování českého národa. Kus, pořádný kus úkolu toho připadá ovšem výstavě české literatury naší, do té doby padající; nuže také zde by mohl Machek dosíci případného místa.

Machek, vlastenec nejideálnějšího směru, zanícený pro dějiny české, byl se smluvil s Hankou, že litograficky vydávati budou obrazy historické: Hanka že obstará text a Machek kresby. Machek dostal slovu líp než Hanka: vydalť obrazů neméně než 72, mezi nimi práce tedy Machkovy, pak Führichovy, Mrňákovy, Mánesovy a jiné. Každému z nás je známo, co obrazy, tyto němí a přece tak výmluvní vypravovatelé českých dějin, usídlení na stěnách českých domácností, vykonaly pro naše národní probuzení!

Antonín Machek vynikl hlavně co podobiznář, a byl proto vážen a vysoko ceněn. Narodil se r. 1775 v Podlažicích u Kolína, učil se v Praze a zdokonalil ve Vídni. Tam bylo mu popřáno osvědčiti se i podobiznami členů císařské rodiny. Ale Vídeň se svojí, jemu téměř zcela cizí němčinou, dvůr se svými přísnými způsoby jemu nesvědčily, i odebral se do Lince. Také tam byl zahrnován pracemi, zvláště pak, když Francouzové Linec obsadili. Byl zván jimi do Paříže, ale navrátil se raději do Prahy, kdež setrval již a působil do své smrti (18. listopadu 1844).

ALOIS JELEN

Koncert výtečného našeho Hlaholu, kvůli jubilejní výstavě pořádaný tyto dny, zase nám jednou připomenul faktum, že není druhé země, mimo jediné Švýcary, kde by byly zpěvácké spolky tak vzkvetly jako v českých krajích. Přední místo zaujímá ovšem Hlahol, jenž

s výsledkem znamenitým podniká úkoly i nejtěžší; ale vedle něho máme v Čechách a na Moravě ještě četné vynikající spolky jiné — jakož nás přesvědčil teprve nedávný zápas krásný — a je vůbec jen málo zde spolků krnicích a hynoucích, jakož lze s potěšením říci, že opravdovost jeví se teď už ve *všech* téměř směrech národního života, zajisté na bezpečnou spásu naši. Zároveň však ta potěšitelná okolnost nám připomíná povinnost naši, abychom zařadili si do své galerie také původce veškerého zpěváckého spolkování, otce všech pěveckých spolků českých Aloisa Jelena. Mimochodem vyslovujeme přání, aby také zpěv školský a vzdělávání zpěvu lidového našly si už nějakého takového vůdce a reformátora u nás. Také v obou těchto směrech poučila by nás cesta studijní, vykonaná pokročilým Švýcarskem, snad i o věcech a možnostech, o jakých nemáme dnes ani zdání.

„Alois Jelen narodil se ve Světlé v Čáslavsku r. 1800; vystudovav všecky školy, stal se c. k. úředníkem, r. 1848 volen do říšského sněmu ve Vídni a roku 1849 jmenován archivářem při ministerstvu; zemřel 15. října 1857.“ Toť jsou již všechna data, která náš Slovník naučný uvádí o životních osudech Jelenových.

O jeho záslužné činnosti hudební nemohlo se ovšem mluvití stejně stručně. A ta — i Jelenovy zásluhy vlastenecké z ní plynoucí — nesla se hlavně dvojím směrem.

Předně byl Jelen výtečným učitelem, výtečným dirigentem zpěvu. On z pražských mladých mužů sestavil a vycvičil sbor, jenž byl skutečně pýchou naší Prahy. A jenž zároveň stal se nejpůsobivějším vlasteneckým kvasem v pražské společnosti. On založil také zdejší Žofínskou akademii a byl prvním její ředitelem.

Za druhé byl Jelen neméně výtečným skladatelem. Jak jeho sbory zpopulárněly, jest vůbec známo. Zvonař o nich psal: „Mají do sebe nevšední cenu. . . , jsou vůbec zpěvné, jsou v pravém duchu sborového zpěvu a obráží se v nich prostonárodní duch. Účinkem nemíjejí se nikdy. . . Ze všech vane poesie.“

„A jak vám připadá ten náš nenáhlý vzrůst národní?“ tázal se Palacký meškajícího v Praze Herloše. — „Jako vzrůst korálového ostrovu,“ odpověděl Herloš; „na jednu budete nad povrchem okeánu a svět bude o vás vědět!“ — Význačněji nemohl ani odpovědět! Co tu bylo potřebí sourodé drobné práce; co statisíců neunavných pracovníků; co vůbec píle, času a vytrvalé oběti! Zvláště za té první doby práce téměř beznadějně, a přece jen tak slastné, kdy dělo se vše jakoby v pološeru, skutečně jakoby na dnu mořském! Je nám to doba dnes už mytická, a věru že ty postavy mužů a žen, známých nám z té doby, nepodceňujeme, třeba bychom se byli stali už nepoměrně silnějšími a troufalejšími. My přece jen cítíme dodnes sami, že „tisíc menších obětí přinášet, a to po dlouhou řadu let, je úkol těžší nežli vykonat za hodinu oběť velkou“, jak praví básník.

Ovšem — už ty řady starých bojovníků prořidly, už ti mužové s ženami vymřeli, už jen zde onde žije ještě pamětník, representant oněch zajímavých, poetických dnů. Jmenujeme dnes tu jednoho z těch dosud žijících mužů „drobné práce národní“, Pavla Václava Mnoučka, pražského měšťana a vlastence v českých kruzích pražských dodnes činného a vítaného. Kratičký životopis jeho sdostatek ukáže, jak různá, ano bohata byla činnost našich, třeba prostých, ale „vytrvalých, starých vlastenců“.

Pavel Václav Mnouček narodil se r. 1817. Zachycen záhy bystřinkou probouzejícího se ducha národního, oddal se činnosti vlastenecké a život jeho nesl a nese se dodnes důsledným směrem. Jaká byla hlavně ta činnost vlastenecká v Praze za let třicátých a čtyřicátých, je známo. Zaznamenáváme prostě a třeba jen co pověst, že od Mnoučka vyšla myšlénka na pořádání „českých bálů“, — věc taková přichází sama sebou a při-

čítává se pak osobám různým — tolik ale jisto je, že ve výborských listinách zimních bálů těch, letních pak „besed“ a „výletů vlasteneckých“ nalezáme všude už jméno Mnoučkovo. Mnouček byl muž neodvislý a propůjčil rád vždycky to své jméno, kdykoliv naproti úřadům a hojným jich šikánám bylo toho potřebí.

Práce vlastenecké pak bylo všude dost. Amerling dal se do prvních pokusů o zdárnější vyučování českých průmyslníků, zařídil pro ně v Klementině nedělní přednášky a Mnouček mu sháněl „posluchačskou kolej“. Arnold pojal myšlenku založiti Měšťanskou besedu pražskou, a Mnouček byl hned členem výboru zatímného a stal se ovšem také později často ještě „besedním výborem“; stejně se Mnouček přičiňoval, když pak r. 1863 na Smíchově jednalo se o založení Občanské besedy. Vznikla myšlenka zakládati kde jen možno české knihovny, a Mnoučka přitom napadlo, že by se mohly poříditi též na pražských vojenských strážnicích, kterýžto nápad svůj r. 1840 provedl a byl odměněn i pochvalným přípisem úředním. Vůbec rozdal a rozšířil Mnouček na tisíce knih českých, také do Ameriky prostřednictvím Vojty Náprstka; Amerlinga podporoval při vydávání klasiků a Lučby, Šumavského při Slovníku atd.

R. 1848 vidíme ho jako setníka při 7. praporu národní gardy, jako člena Slovanského sjezdu, jako výbora Slovanské lípy. V letech padesátých byl činným hlavně společně s Mikovcem a prostředkoval při koupi důležité archeologické sbírky pro Museum. R. 1860 byl zvolen do výboru Svatoboru a stal se pak jeho pokladníkem. Přes padesáté let jest už členem Matice české, přes třicet lužické a illyrské (chorvatské), atd. atd.

Je věru radost a je nám opravdovou pružinou pohlednouti na takového našeho „starého vlastence“!

Žízeň našeho lidu po historickém čtení je známa. Je to jedna z nejkrásnějších vlastností jeho: prohloubávati se do minulosti, posilňovati ducha svého v ní jako v ocelující lázni, nabrati srdci vždy nové síly, utužovati vědomí i hrđost národní, nabývati stálého poučení, návodů i výstrah z ní. Bohužel nepěstujeme krásnou zálibu svého lidu tak, jak bychom měli a jak by bylo na všestranný prospěch národní. Naši veršovci spíše si zacházejí k Řekům a Peršanům pro dávno otřelé a tisíckráté „odumlané“ děje, než aby vážili z domácí původní studny; naši povídkáři většinou zdaleka se vyhýbají dějinným podkladům a studiím s nimi spojeným; naši učenci a nakladatelé poměrně jen málokdy přihlasují se s knihou dějepisnou, určenou skutečně pro vnímavou mysl českého lidu a dle toho také rozvrženou a psanou. Posléz uvedené faktum lze si ještě nejsnáz vysvětlit a pochopit. Jeť potřebí mnohých šťastných okolností, mnoho- a mnoholeté přípravy, bohatých různých vědomostí, nekonečné píce, četných obětí, rozhodného nadání a také pevné mravní povahy, aby se vyvinul národu pravý *historik*. Nemáme mnoho takových, třebaže nám jich během posledních asi dvaceti let vyzrálo přece několik; mezi těmi mladými, plnou pracovní silou se honosícími zaujímá Dr prof. Antonín Rezek místo přední.

Pravíme to jako čtenářové. Nevyjde Rezkův článek, abychom po něm ochotně nesáhli. Nemáme v knihovničce své Rezkova spisu, abychom jej nepovažovali za nutné, neodstranitelné „číslo“ své sbírky, které nás již neopustí. Jeho sloh je jasný. Jeho vypravování má jistý temperament. Přitom dobře cítíme, že Rezek k té „knize se sedmi pečetěmi“, kterouž nazýváme historií, přikročuje opravdově, opatrně, aby knihu sice dokořán otevřel, pečetě však neporušeně zachoval. Čtenář cítí,

že spisovatel dokonal boj s předsudky, ať již vědeckými nebo časovými, než zasedl k vypravování.

To vyžaduje nepochybné výše. A že Rezek té výše dosahuje a naše čtenářská důvěra je oprávněna, dokazují do sta jdoucí pochvalné hlasy, jež o Rezkově činnosti ozvaly se z úst vědců. Nalezají se ve všech kritických časopisech a zazněly už ve všech vzdělaných jazycích. Poukazujeme zde ku dvěma, obzvláště význačným; k cizímu jednomu a druhému domácím. V *Kronesově Handbuchi* a *Grundrissu* jest asi na dvaceti místech vzpomenu to pochvalně Rezkových prací; a to se stalo již r. 1881 a teprve *po té době* vydal Rezek největší svá díla! V *Tomkově Dějepise Prahy*, při kterém Rezek po 12 let byl vědeckým spolupracovníkem, čteme pak v předmluvě IV. dílu: „Získal jsem sobě hlavně výtečného pomocníka při sbírání zřidel a jiných prácech přípravných, Dra Antonína Rezka, jehož vynasnažením bylo mi už rychlejší dokonání tohoto díla usnadněno, tím více pak poslouženo sebráním hojné látky k dalšímu pokračování.“

Rezek učinil si úkolem života podati historii novodobého rozvoje českého národa. Vydal již plné čtvrtsto velkých spisů a publikací, nepočítaje na celé sto článků drobnějších v *Časopise Českého musea*, *Osvětě*, *Athenaeu*, *Květech*, *Lumíru*, *Památkách*, *Zprávách* a pojednáních *Učené společnosti*, výročních zprávách školských a různých německých a zahraničných časopisech.

Ani větší samostatná díla Rezkova nemůžeme zde všechna vyjmenovati a uvádíme jen některá. Z publikací pramenův historických *Paměti Mikuláše Dačického* (dva svazky, nákladem *Maticy*), *Beckovského Poselkyni starých příběhův* (3 svazky; přes sto archů a velký literárně historický úvod), *Dopisy rodu Hradeckého a Rosenbergského* (*Archiv český*; bude víc než 100 archů a jsou dosud vydány asi $\frac{3}{4}$) a *Zápisky Viléma Slavaty z let 1601—1603* (*Rozpravy Učené společnosti*). Ze spisův ostatních *Dějiny prstonárodního hnutí náboženského*

v Čechách (od vydání tolerančního patentu), I. díl; Dějiny saského vpádu do Čech a návrat emigrace (1631 až 1632); Dějiny Čech a Moravy za Ferdinanda III. (1637—1648); Děje Čech a Moravy nové doby (1648 až 1890). Dílo posléz uvedené teprve vychází; deset sešitů bude vždy jeden díl, a těch dílů bude 8—10; dosud máme 5 sešitů.

Antonín Rezek narodil se 13. ledna 1853 v Jindřichově Hradci. Universitu absolvoval v Praze roku 1875, roku 1876 promovoval, 1877 složil s úplným vyznamenáním státní zkoušku pro střední školy. Mezitím pracoval v zemském a městském archivu a ještě jako posluchač stal se v březnu 1875 asistentem při musejním archivu. Konal cesty po archivech v zemi, potom studie archivní ve Vídni, Drážďanech, Mnichově, Vratislavi, Výmaru, Berlíně, Poznani a jinde. R. 1878 habilitoval se z rakouského dějepisu. Poněvadž v Museu na trvalé zaopatření nebylo naděje, vstoupil po habilitaci do státní služby, a sice na podzim r. 1878 za suplenta na reálku v Karlíně. Již r. 1879 byl jmenován profesorem skutečným a r. 1880 přišel na I. reálné a vyšší gymnasium ve Spálené ulici. R. 1882 pak stal se mimořádným a konečně r. 1888 řádným profesorem universitním.

PROF. DR AUGUST SEYDLER

Je tomu bezmála dvacet let, co při schůzi, v níž bývali i jsoucí studenti společně jednali o jistou slavnost Akademického čtenářského spolku, rozvinul se následující postranní rozhovor: „Ti hoši jsou jako srny!“ — „Samá jiskra. Radost pomyslit do budoucnosti!“ — „Ten, co teď mluví, je také básník?“ — „I ba ne! Matematik, astronom.“ — „Zaplať Pánbůh! Těch, kteří hvězdy opěvují, z nich perly na břehu „mlékové řeky“ činí

a končiny nebes květinovými pletenci spojují, máme už tak skoro dost; ale těch, kteří to nebe měří a váží, hvězdy počítají, je sledují a zaznamenávají, po čertech málo!“

Mladý muž, o kterém se tu mluvilo, byl prof. Dr August Seydler, zesnulý před několika teď dny. Předčasně, až příliš předčasně — zemřel stár teprve 41 let! Skutečný to a veliký kapitál duševní, který nám tu zas vyrván!

Již před 20 lety měl August Seydler dobré jméno v kruzích vědeckých, také mimočeských. Stal se velmi záhy asistentem na pražské hvězdárně, zúčastnil se redakce Zpráv jednoty českých matematiků a fysiků (později též redakce Časopisu pro pěstování matematiky a fysiky) a psal hojně a důkladné články pro časopisy přesně vědecké i pro populární, pro publikace různých akademií, učených společností atd.

Jedině jeho přičiněním zřízen byl český ústav astronomický a tím dáno středisko našim vědeckým pracovníkům v matematice a astronomii. Dovedl posluchače své připoutati jak kouzlem přesné vědy, tak přívětivostí svojí osobní, a vychoval nám z nich výborných mužův již celou řadu. Rozumí se samo sebou, že byl Seydler činným členem všech našich spolkův vědeckých, členem České učené společnosti i České akademie věd a umění.

Samostatné literární publikace, jež uveřejnil v jazyce českém, jsou *Rozhledy v oboru mechanických věd* a *Izák Newton*. Hlavním a skutečně velkým jeho dílem však jest jeho *Fysika theoretická*, jejíž první díl vydán r. 1880, druhý 1885, třetí pak nalezá se ještě v rukopise.

JOSEF J. PIHERT

Josef J. Pihert, výborný a oblíbený pražský učitel hudební, pilný a známý skladatel český. Chtěli jsme přinésti podobiznu jeho před delším už časem, kdy časopisy

slavily jeho 25letou činnost skladatelskou; přinášíme ji tedy alespoň nyní, používajíce příležitosti, že právě zakončuje se rok školský a s ním také obročí činnosti učitelův a ústavů hudebních. Řekneme ihned, že co učitel zpěvu a piana Pihert skutečně vyniká.

Josef J. Pihert narodil se v Domousicích u Loun a důkladného výcviku hudebního došel v Praze. Byl později ředitelem kůru v Hustopeči, potom v Nymburce, pak po deset let kapelníkem v Senji (Přímoří).

Jeho skladby dospěly už čísla asi 250 a jsou mezi nimi dobré věci pro piano, pro harmonium, varhany i nástroje dechové (tyto k pohřebním pochodům a p.). Složil mnoho zpěvů kostelních a vložek k slavnostem církevním, jakož i velice mnoho půvabných kusů tanečních. Obzvláště však jsou oblíbeny jeho četné skladby pro mužské a smíšené sbory, pak jeho roztomilé Salonní písně. Pihertova Velká praktická škola zpěvu ukazuje nám dobrého pedagoga i dobrého skladatele zároveň.

Vděční mu zajisté musíme býti za jeho drobné, veselé *operety*, jichž od silvestrovského Rinaldo Rinaldini, objevivšího se roku 1868, složeno a po venkově hojně provozováno již asi desatero. Přispívají poctivě k obveselování české mysli i k pěstování společenských styků a jsou podporou zpěváckých spolků našich. Kládeme na ně váhu značnou proto, že vůbec doufáme, v budoucnosti že právě lehká opereta česká bude míti svůj mnohý a opravdový triumf.

Jen tak mimochodem podotýkáme ještě, že Josef J. Pihert byl také literárně činný. Působil při větších časopisech pražských jako hudební zpravodaj, psal mnoho do České Thalie, Divadelního ochotníka, Besedníka atd.

„Česká chalupa“ na jubilejní výstavě je pořád plna zanicených navštěvovatelův, ukázky lidového umění tamtéž jsou stále obklopeny dychtivými zvědavci, neuplyne měsíce, aby nám knihkupci nezaslali nějaké dílo, které vzrostlo ze studování minulosti nebo přítomnosti prostého lidu českého, Lubor Niederle s Čeňkem Zíbrtem rozesílají právě programy časopisu Český lid, Jan Peisker stará se o uskutečnění zemědělské retrospektivní výstavy české, František Adolf Šubert navrhuje pro rok 1893 velkou národopisnou výstavu českou..., ku podivu: z čeho vychází — a kam cílí všechn ten „lidový“ ruch, všechna ta čilá, radostná práce!?

Je to kvůli nějaké, dříve nebo nověj teprv upečené vědě? (Mimochodem řečeno: není slova českému uchu protivnějšiho nad slovo folkloristika!) Či kvůli tomu, že moderní kultura lidové zjevy vyhlazuje, aby se tedy alespoň ve knihách zachovala jejich paměť? Či snad proto, aby národ náš, došed „úrovně obecné civilisace“, věděl také ještě *pak*, „*co tvořilo jeho zvláštní podstatu*“? Upřímně řečeno: vzal čert všechnu vědu, a vyhlad nám dobrá nějaká bytost raděj veškeru naši paměť, kdyby měl národ *té své zvláštní podstaty někdy skutečně a úplně pozbyt!* Ne, ne, příčina je bohudík jiná! A sice: *my Čechové začínáme mít samy sebe doopravdy rádi.* Začíná nás zajímat všechno a všechno, co se naší osobnosti týče. Díváme se do českého života jako do zrcadlíci se studny, a on ten život nám bude původcem plného sebepoznání, bude studnou, z nížto si vyvážíme život nový, nekoječný.

Ten národ šťasten, jehož mužný věk
 prosycen pamětí na svěží mládí vděk;
 jenž neztrácí, co měl, ač plodí dál a dále,
 a z vlastního se jádra obrozuje stále!

Proto u nás ta láska k vědě lidové! *Proto* ta obecná všímavost ku každému slovu, jež pronáší některý její povoláný pěstitel!

K nejpovolanějším pak náleží rozhodně Dr Čeněk Zíbrt. Je posud zcela mlád, a přece máme od něho již celé desatero odborných spisů. Jakkoli každý z nich má svoji cenu, zejména co materiál k soustavným pracím dalším, dáváme první místo dílu Starodávné výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní, 1889, jež bylo také vyznamenáno cenou Čermákovou. Je to spis velice pěkný, jímž každý český čtenář probere se s radostí a v němž Zíbrt jeví se nám co strážlivý, přísný badatel, co dobrý systematik i příjemný vypravovatel. Jazyk a sloh Zíbrtův působí ryzostí svojí.

Dr Čeněk Zíbrt narodil se v Kostelci u Vorlíka 12. října 1864. Po gymnasijsním studiu v Písku a universitním studiu v Praze byl r. 1888 na zdejší fakultě filosofické promovován. Pak poslouchal odborné přednášky o kulturní historii na universitách v Mnichově a v Berlíně. Z Berlína pak vydal se na vědeckou cestu do Varšavy a do Petrohradu.

RAIMUND A. SMEKAL

„Krásné! Jako nějaká hračka!“ — „Do salónu by se to mohlo postavit!“ — „Člověk se na to musí mimovolně pousmát!“ — to a podobné pochlebování slyšíš na výstavě u — — parní stříkačky. Firma Raimunda A. Smekala — na Smíchově, . . . „továrna na stříkačky a hasičské náčiní, tkalcovna na hadice. . .“ a nevíme, co všechno ještě tam napsáno jest!

Vybírajícím si teď už, co je kde nejlepšího, volíme a uvádíme tady dnes hned tovary té smíchovské firmy. Řekneme rádi, že máme přítom dnes i některý jiný

ohled. Za prvé je Raimund A. Smekal rodilý Moravan (narodil se v Čechách u Olomouce), nyní nás navštěvují Moravané houfně a mohou si tedy brát ze svého krajana popud, aby hodně troufale se zúčastňovali, až dojde bohdá také na výstavu česko-moravsko-slezskou. A za druhé blíží se už sjezd statných našich jednot hasičských.

Že jsou Smekalovy stříkačky, zejména parní, elegantního zevnějšku, již jsme konstatovali. Jsou-li stejně účelny a dobry, nedovedeme jako laikové posoudit. Ale přečtli jsme si, co v té příčině jim veřejně dosvědčilo město Krakov, město Smíchov a sbor dobrovolníků hasičů v Pardubicích. A souhlasná ta, „po mnohých a náležitých zkušenostech věrně podaná svědectví“ praví o Smekalových stříkačkách parních: „Jsou jednoduchy. Veškeré součásti jejich jsou velmi lehce přístupny. Obsluha snadna. Dopodrobna výborná jakost a pečlivá práce; vše vkusné a solidní. Znameníta konstrukce parního kotlu, takže ani při namahavé práci stroje nepozoruje se valnější úbytek parního tlaku. Stojí pevně, aniž by třeba bylo jakéhokoli zakládání kol. Cena mírná.“ Atd. Smíchovská obec na př. užila takové stříkačky vloni po té povodni k čerpání bahnité vody ze zatopených, hlubokých sklepů; stroj pracoval 300 hodin nepřetržitě za sebou, učinil přitom bezmála 3 000 000 obrátek, vyvrhl obrovské množství 12 000 000 litrů vody a nebylo *nejmenšího* úbytku tlaku.

Že Raimund A. Smekal uznáván ve svém oboru vůbec za autoritu, dokazuje faktum, že týž má bezmála sto zlatých a stříbrných medalií, na výstavě vyvěšených, as polovic tolik diplomův uznání, že je čestným členem neméně než 25 sborů hasičských atd. A dalším, trefným toho důkazem je letos vydaný první díl jeho *Nauky o hasičství* (druhý vyjde r. 1892), o němž spisovatel sám směl říci, „že je to dílo nejen v odborné literatuře naší, nýbrž i v německé literatuře hasičské *svého druhu jedině*“.

Dnes, kdy nabyli jsme vědomí národní své síly, cítíme více a palčivěji než kdykoli předtím jednu velikou, závažnou vadu svoji: nejsme dosti prosáklí historickým sebevědomím, dosti prochvěni historickým ohněm. Toho docílit je dalším úkolem naší literatury, předně ovšem úkolem dějepiscův našich. Schází nám podnes nějaký — abychom tak řekli — „populární Palacký“. „Kniha českých dějin“ pořád ještě není knihou pro český lid, ve které by čítal jakoby ve svém „nebeklíči“, kniha, s kterou by se obíral pán nepán, které by rozuměl stejně vzdělaný s nevzdělaným, ku které bychom se utíkali ve chvílích nadobyčej radostných, abychom vážili z chyb minulosti včasného napomenutí, i ve chvílích těžkých a zoufalých, abychom se posilnili velkými, hrdinnými vzory. V obojím směru, a to po každé stránce hmotné i mravní, je naše historie studnou nevyčerpatelnou. A přece nám dosud neposkytuje nápoje dostatečně osvěžujícího. Je příčina snad také v tom, že prameny té studny nejsou ještě dosti prozkoumány? — K nejpilnějším a nejobratnějším zkoumatelům našim náleží bez odporu Jaroslav Goll, doktor filosofie, universitní profesor (pro budoucí rok děkan filosofické fakulty). Od Golla možno očekávati *velké dějiny náboženského hnutí v Čechách ve stoletích 15. a 16., hlavně však historii Českých bratří*. V tom směru jde téměř všechn jeho zkum, a četné články, uveřejněné v Časopise Českého musea, směřují svým obsahem k témuž cíli (Bratra Jana Blahoslava spisy historické; Zpráva o českých rukopisech ve Zhořelci; Rokycanova Postila; Jak soudil Luther o Husovi; Petr Chelčický a spisy jeho; O některých spisech bratra Lukáše z Prahy; Jednota bratrská v 15. století; atd.). Asi čtyry díla historická vydal Goll německy a vytknuto mu to veřejností českou; český učenec dnes nemá takového docházení více potřebí.

Z jiných Gollových děl českých uvádíme ještě Vypsání o Mistru Jeronýmovi z Prahy; Kronika o Janu Žižkovi (podle rukopisu ve Freiberku nalezeného); Vznik anglického parlamentu; Z dějin obchodu baltického. — Podotýkáme také, že Jaroslav Goll je spolu s Drem Otakarem Hostinským redaktorem Sbírký přednášek a rozprav.

Do literatury vstoupil Goll jako básník lyrik. Jeho verše vynikají vkusnou formou (Básně, 1874; Anthologie české lyriky, 1871).

Narodil se dne 11. července 1846 v Chlumci nad Cidlinou.

ARNOŠT MUKA

Tyto dny jsme měli za příležitosti jubilejní výstavy v Praze dva obzvláště milé hosty; kanovníka Michala Hórnika z Budyšina, prof. Dra Arnošta Muku z Freiberku v Sasku, dva přední lužické spisovatele nynější. Promluvili jsme si s nimi po bratrsku, ohřáli se jejich křišťálovým nadšením, potěšili se jejich neunavující vůlí.

Všímáme sobě Lužičanů příliš málo; ba řekněmež jedním už dechem: všímáme sobě přespříliš málo také samých Čechů ještě četných, žijících v krajích zabraných, dnes pruských. Pronesli jsme se už jednou upřímně na tomto místě, že bychom měli pilněji se poohlížeti po těch svých soukrevencích. Německé moře bije do nás vždy silněji, a bije blíž a blíž, a Lužičané i Čechové tam venku jsou tím roztroušeným vrbovím, které nám chrání naše břehy sypké. Máme ovšem velmi mnoho práce na všech stranách, a to všude, a v politických i jiných poměrech leží, že ani není lze poskytovatí účinnější pomoci; ale vždyť oni Lužičané ani nežadají mnoho a přejí si jen trochu lásky a všímavosti! Všímavosti pro svoje namáhavé práce, pro svoje duševní snahy. Jsme dosti zámožní a dosti uvědoměli, abychom jim alespoň něčeho

skýtali. Žádnou naši besedu nebo čtenářský spolek, ba ani tak mnohého jednotlivce neubije, vydá-li ročně asi dvě zlatky na Lužicu, beletristický měsíčník, a dvě zlatky na Časopis Mačicy serbskeje. Lužica všimá sobě pilně také věci českých a řeč její je pozornému čtenáři českému dobře srozumitelná; slovem: Lužica je pro nás milé čtení!*)

Redaktorem Lužice jest od prvního její počátku Dr Arnošt Muka. Spisovatel výborný, který by i ve velkém národě stál v první řadě šiku spisovatelského. Opravdový, svědomitý, soudný a obratný. Má pravé, svatě zanícení pro svoji věc, a proto také ubírá se vždy pravou cestou. „Národní uvědomění“ je hlavním, nej-přednějším jeho cílem, a k tomu pracoval hned jako budyšínský a lipský student psanými i litografovanými časopisy, později jako předseda budyšínské Besedy pěstováním společenského života, potom cestováním od obce k obci za účelem sbírání vědeckého materiálu statistického a sbírání národních písní a pověstí, dále jako překladatel i pořadatel divadelních her atd. atd. Od něho je řada dobrých spisů, sepsaných jazykem lužickým, německým i latinským. Uvádíme pouze jeho *velikou mluvnici jazyka dolnolužického* (Historische und vergleichende Laut- und Formenlehre der niederserbischen Sprache), jeho před důležitou *Statistiku hornjolužických i dolnolužických Serbow* s etnografickou mapou obou Lužic (doplnění to i opravení děl Smoleřových a Andreeových), jeho už asi dvacaterý *sbírky národních písní* (doplňky k monumentálnímu dílu Haupta a Smoleře, jakého nemáme posud ani my sami), jeho obšírná studia o starém lužickém spisovateli *Abrahamu Frencelu*, jeho namáhavé vydávání spisů výtečného *pěvce Handrije Zejleře* (dosud tři svazky; celkem bude jich pět-šest), atd. Že nemá Muka přitom pranjak na růžích ustláno,

*) Vychází v Budyšině. Nejlip abonovati poštou nebo knihkupectvím; listů se slovanskou adresou německá pošta — nedodává.

rozumí se samo sebou. Přesazují ho z místa na místo: z Budyšína musil do Saské Kamenice, z Kamenice do Freibergu — šťastnou další trnitou pouť!

Arnošt Muka narodil se 10. března 1854 ve Velkém Oseku (Wulki Wosyk) u Budyšína, z rodiny selské.

R Ů Ž E N A J E S E N S K Á

Je tomu asi pět let, co ve Květech a Světozoru, nejčastěji však v Lumíru objevovati se počaly verše, podepsované anonymem Eva z Hluboké. Básničky zcela krátké, pouhé jen povzdechy, ale písničky dojemné. Všechna rosa mladého jitra leskla se na nich. Nálada sice vždy opravdová, ale nehledaná. Žádná ta moderní přesyćenost „krásnými“ obrazy. Slovo jen tolik, mnoho-li nejnuteněji třeba. A bylo na všech těch písních cítit, že z duše se vyřinuly, protože vyřinout *musely*, — *pravé písně!* Jaké se vynutit ani nedají a jaké i na nejbohatší duši básnickou slétnou snad jen jedenkrát do roka, a to jen pro kratičkou dobu.

Dnes podepisuje se Eva z Hluboké svým pravým jmenem Růžena Jesenská a má písní otištěny už celé sbírky. Také ona se trochu sice dostala do přepilné zpěvavosti, dnešního dne u nás tak oblíbené; že ale podržela cit pro nelíčenou pravou píseň, jsou důkazem zas verše její nejnovější, povstalé na cestách, v lůně tichých Alp a na břehu šumného moře, za zcela nových, povzbuzujících dojmů.

Jesenská narodila se 17. června 1863 na Smíchově. Absolvovala ústav učitelek v Praze, působila na obecných školách v Mladé Boleslavi a v Praze a vyučuje od roku 1886 na měšťanské škole malostranské.

Nejprve psala verše pro mládež. Ve směru tom je spis její *Pohádky veršem*, vydaný Josefem Richardem Vilím-

kem a obsahující šestnácte pěkných povídek, skutečným obohacením literatury, určené pro českou naši mládež. Přísným, ano nejprísnějším požadavkům estetickým vyhovují pak její lyrické sbírky *Úsměvy* (Poetické besedy, 1889) a *Okamžiky* (vydané letos u Františka Šimáčka). Anthologie české najdou v nich mnohou perlu.

EMANUEL S. PETR

V tom pohnutém dramatu, jež nazýváme „jubilejní výstavou českou“, hrají Petrovy velké varhany úlohu osobitou. Každý je zná, každý byl jimi rozechvěn. Udaly nám při zahájení výstavy tón základní, majestátní, dojemný, posud duši naši prochvívající, označovaly pak svým mocným hlasem každý moment vynikající svou váhou, a ve chvíli, kdy výstava dožije, vyzní veškerý pestrý náš cit zase ve velebně hučivých tónech jejich.

Obdržely na výstavě místa nejpřednějšího; nad hlavním vchodem, v středu Průmyslového paláce. Varhanám dává se arci všude a vždycky místo povznešené: je to po jich zvukovém charakteru, a pak proto, že jsou prý „nástrojem královským“. Pamatujete se ještě na tu rozkošnou arabesku Griffonovu z r. 1889 — přeloženou tenkrátě tuším pro Lumír —, v níž se hádají harfa s varhanami o titul „královský“? Těžko tu být soudcem. —

Ale tolik je jisto, že varhany Petrovy obzvláštního vyznamenání *zasluhují*. Varhanářství české je vůbec na výstavě zastoupeno znamenitými výrobky: mistři *Vanický* v Třeběchovicích, *Rejna et Černý* v Praze, *Mölzer* v Kutné Hoře postavili tu díla skutečně dokonalá. Odborná kritika je rozhodnými slovy chválí, organisté jsou při nich u vytržení. Přední místo dávají však varhanám Petrovým, „jež jsou zvuku imposantně mohutného, překvapující jasného a skutečně slavnostního“.

Emanuel S. Petr, usedlý a činný teď v Praze, je rodem z Dobrušky, kde otec jeho byl řídícím učitelem. Jako dělník pracoval u pražských varhanářů Schiffnera a Eisenhuta; později odebral se do Němec. Navrátiv se, pracoval již samostatně; zápas jeho byl přitom dosti krutý — bylť Petr pracovník jen chudý —, ale přece poměrně záhy se vyšinul tak, že jméno jeho známo dnes po celém Rakousku a také za hranicemi. Z dílny Petrovy vyšlo již na půl sta nových strojů.